XXXVII ANUL XXXVII

NR. 11—12 NOEMVRIE—DECEMVRIE 1947

REVISTA TEOLOGICĂ

REDACŢIA ADMINISTRAŢIA

SIBIU, ACADEMIA TEOLOGICĂ ANDREIANĂ

ANUL XXXVII NOEMVRIE-DECEMVRIE 1947 Nr. 11—12

REVISTA TEOLOGICĂ

ORGAN PENTRU ŞTIINŢA ŞI VIAŢA BISERICEASCĂ

• DIRECTOR: Prof. Dr. GRIGORIE T. MARCU •

MODELUL DE DUMNEZEU DAT

de

Preot Dr. GRIGORIE T. MARCU
Profesor la Academia teologică „Andreiană"

Iarăşi răsună peste creştetele noastre ridicate sărbătoreşte din pulberea în care le apleacă mereu grijile cele de toate zilele, cântecul preacurat al îngerilor coborîţi de straje în preajma leagănului din Vifleem: „*Mărire* întru cei de sus lui Dumnezeu; pe pământ *pace*, între oameni *bunăvoire*" (Luca 2, 14).

Reluat de graiurile nevinovate ale colindătorilor proptiţi în toiag, sub ferestrele vătuite de albe flori iernatice, după datina din străbuni, cântul acesta fermecat străbate lumea dela un capăt la altul, răsbătând către străfundurile de taină ale inimilor noastre şi nizuind să le înzdrăvenească, primenindu-le.

Pe portativele sale heruvimice este aşternut *un întreg program* de întocmire vecinic valabilă a vieţii individuale şi colective, o întocmire capabilă să smulgă din rădăcini pricinile atâtor costisitoare neajunsuri cari amărăsc relaţiile dintre om şi om, şi să lecuiască definitiv cumplitele suferinţe sociale de pleasna usturătoare a cărora n'a fost cruţată până acum nicio generaţie, oricât de tihnit i-ar fi fost traiul şi oricât de cinstită i-ar fi fost râvna de propăşire ce-o însufleţia.

In slova de-o limpezime clasică a acestui program, este aşezată arvuna isbăvirii noastre din greul ce bântuie cu

aceeaşi furie neînduplecată şi insul, şi seminţiile pământului. E o anticipare a belşugului de energie înnoitoare — tălmăcită de graiuri îngereşti, pe limbă omenească — ce avea s'o reverse Iisus Hristos asupra omenirii în suferinţă.

Dar cine-i IISUS HRISTOS?

— *Un mag* — răspund unii. Da, magul fără egal care a rezolvit odată pentru totdeauna problema atracţiei universale a sufletelor.

— *Un reformator social* — adaugă alţii. Da, un revoluţionar chiar, care a stârnit cea mai uriaşe revoluţie ce-a frământat vreodată omenirea, în adâncuri.

— *Un meşteşugar* nazarinean — răspund alţii. Da, meşteşugar făuritor de suflete.

— *Un coborîtor din neam de regi* cari au făcut gloria lui Israil — complectează alţii. Istoria, care ne-a păstrat cu exactitate amănuntele obârşiei Sale după trup, adevereşte spusele lor.

— *Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat* şi *Împăratul împăraţilor* — repetă în cor, cu seninătatea cu care se mărturisesc certitudinile, întreaga creştinătate.

— *Modelul de Dumnezeu dat, pentru ca de voi toţi să fie urmat* — strigă din înnalturi sufletele celor ce au umplut calendarul sfinţeniei creştine prin izbutitele lor nevoinţe de desăvârşire.

Calea către dobândirea cetăţeniei împărăţiei lui Dumnezeu, nimeni nu ne-a arătat-o atât de lămurit ca El. După ce şi-a vădit de atâtea ori neputinţa de-a apuca pe ea şi de-a o străbate până la capăt prin propriile-i puteri, omenirea e în stare acum să intre în dumnezeeasca împărăţie prin puterea lui Iisus Hristos.

Cum?

Lăsându-ne pătrunşi de această putere suprafirească până'n măruntaiele fiinţei noastre, copiind modelul cu fidelitate, cu osebire luare aminte, cu toată tragerea de inimă, purtându-ne întreolaltă aşa cum se poartă Dumnezeu faţă de noi, săvârşind în lume — faţă de lume — lucrul lui Hristos.

Prilejul acesta, de-a imita modelul de Dumnezeu dat, s'a oferit oamenilor o singură dată: de astă dată, pentru totdeauna. Acest model se imită întreg, fără adaosuri și conjecturi omenești. Obârșia lui cerească, substanța lui dumnezeească îi garantează perfecțiunea, e chezășia desăvârșirii Sale. Numai asupra modelelor plăsmuite de oameni se poate cădea la tranzacții, numai acestea sunt posibile de reajustări periodice. Creștinul este solicitat să reproducă în viața sa *Modelul* propriu zis. El nu trebuie să dea uitării faptul că este îndatorat să-și legitimeze cu orice prilej calitatea de purtător al numelui lui Hristos practicând față de lume, față de semeni, deprinderile cari fac frumusețea fără egal a vieții Fiului lui Dumnezeu întrupat.

Suntem înrudiți cu Hristos. Putem deveni „neamuri de-aproape ale Lui", chiar dacă până acum n'am dovedit prin nimic că merităm favoarea acestei supreme „alianțe". El însuși ne-a încredințat despre aceasta, în răspunsul dat celor ce-l vesteau ocazional că Maica și frații Lui stau afară, vrând să-i vorbească: „Cine este muma mea și cine sunt frații mei? Și tinzându-și mâna spre ucenicii săi, a zis: Iată muma mea și frații mei! *Că oricine face voia Tatălui meu celui din ceruri, acela îmi este și frate și soră și mumă*" (Mat. 12, 46—50).

Această mărturisire indică limpede limitele până la care se poate întinde asemănarea noastră cu Hristos. Nu toate însușirile Lui trec asupra noastră, ci numai o parte din ele, acelea cari pot fi reproduse de oameni. Unele din trăsăturile Sale depășesc posibilitățile noastre de imitare, ele ținând de domeniul supranaturalului. Pe acestea le venerăm și le adorăm; pe celelalte, le reedităm în viața noastră, adeverind prin altoirea lor în noi, prin plinirea lor de noi, înrudirea noastră cu Hristos, prefacerea noastră a tuturora și a fiecăruia în parte în veritabili *hristofori*, purtători de Hristos. Făclierii epocii de aur ai creștinătății au arătat cu dogoritoare insistență calea pe care de vom purcede, răzbim negreșit la bucuriile fără seamăn ale stării de înrudire cu Hristos: mistuirea în iubire, eliminarea oricărei necurății din viața noastră cea de toate zilele și în continuare, ferirea de păcat. Acestea din urmă așează între tine și lume

(considerată, biblic, ca prilej de păcătuire) un strat izolator, o cuirasă duhovnicească pe care nici cele mai ascuțite săgeți ale răului nu vor fi în stare s'o străpungă. Cealaltă, adică petrecerea în mistuitoare dragoste creștinească, te ferește de primejdiile izolării de deaproapele, pentru care cel ce-și adeverește înrudirea cu Hristos prin urmarea Lui necondiționată, trebue să se dovedească a fi în toată bunăvremea reazim trainic în nevoi și purtător generos al poverilor lui.

Când toate acestea se vor plini de către toți și pretutindenea, programul de viață formulat de cetele îngerești la leagănul din Vifleem, va fi realizat aievea: Cu o gură și cu o inimă, omenirea va da *mărire* lui Dumnezeu, iar *bunăvoirea* — expresie a înfrățirii universale — va sălășlui *pacea* pe pământ. Cer și pământ vor fi una, constituind pentru deapururi visata împărăție a lui Dumnezeu. Voia Părintelui ceresc va fi lege pe pământ, consimțită de toată suflarea omenească, așa cum lege e în cer, unde nici îngerii și nici sufletele drepților cari bine au plăcut Domnului nu se pun nicicând deacurmezișul voii lui Dumnezeu.

„Și să nu te prindă mirarea că omul poate fi următor al lui Dumnezeu" — ne încredințează încă din primele zile ale Creștinismului autorul Epistolei către Diognet. „Poate, dacă vrea; căci fericirea nu stă în a domni peste deaproapele, nici în a voi să ai mai mult decât cei mai slabi, sau în a fi avut și a asupri pe cei de sub tine; nu în acestea se arată cineva următor lui Dumnezeu, căci acestea sunt înafara măririi lui; ci cine ia asupră-și povara aproapelui, cine este gata a ajuta pe cel mai slab din tăria sa, cine dă celor lipsiți din toate cele ce a primit dela Dumnezeu și se arată ca Dumnezeu pentru cei cărora le ajută, acela e următor lui Dumnezeu".

De aproape douămii de ani, pe pragul porții fiecărui suflet, *Modelul de Dumnezeu dat* sălășluește și așteaptă.

...Așteaptă să fie îmbrățișat și imitat cu fidelitate.

SĂMĂNĂTURI DE TOAMNĂ [1]

de

P. Sf. Sa D. D. NICOLAE COLAN

Episcopul Vadului, Feleacului și Clujului

Membru al Academiei Române

De multă vreme mă ispitea gândul să-mi întocmesc trebile în așa fel, încât să pot fi de față, măcar într'o toamnă, la toate conferințele preoțești cari se țin pe protopopiate.

Bunul Dumnezeu mi-a ajutat să-mi împlinesc gândul chiar în toamna aceasta.

Aceste conferințe au fost pentru mine prilejuri de rare bucurii duhovnicești. Mai întâi fiindcă V'am văzut. Apoi, fiindcă V'am văzut la treabă bună. Și'n al treilea rând, fiindcă m'am încredințat încă odată, cât de alipit este poporul de sfânta noastră Biserică.

Firește, sfătuirile noastre n'au fost puse la cale cu gândul de a face din ele praznice pentru popor. Ci, poporul credincios, aflând că ne adunăm la rugăciune și la sfat creștinesc, a umplut pretutindeni locașul Domnului, uneori și ograda lui, împreunându-și rugăciunea cu a noastră, sorbind cu nesaț povețele Evangheliei și'mpărtășindu-se din acelaș pahar al mântuirii, din care ne-am împărtășit și noi, părinții lui duhovnicești.

Aceeaș dragoste ne-au arătat-o întâistătătorii osebitelor așezăminte ale vieții obștești, cari încă au ținut să fie de față pretutindeni la rugăciunile și sfătuirile noastre.

Toate acestea sunt dovezi vădite, că Legea Domnului și slujitorii ei devotați se bucură de cinstirea și dragostea

---

[1] In fascicolul precedent al revistei noastre (vezi p. 377), am luat notă de drumeția misionară a P. Sf. Episcop Nicolae Colan, care a participat la toate conferințele preoțești din Eparhia Vadului, Feleacului și Clujului, ținute pe protopopiate, în toamna anului acestuia. In scrisoarea pastorală pe care o reproducem aici (din „Renașterea", nr. 48—49, Cluj 7 Dec. a. c.), P. Sf. Sa sintetizează constatările ce le-a făcut și oferă îndrumări prețioase pentru reușita prezenței active a preoțimii în mijlocul poporului dreptcredincios. — *N. R.*

cuvenită în mijlocul poporului. Şi asta nu poate decât să ne însenineze pe toţi şi să înalţe tot mai mult conştiinţa chemării noastre în mijlocul iubitului nostru popor credincios.

Acesta a şi fost rostul întrunirilor noastre: să ne dăm seama tot mai limpede de înălţimea chemării noastre preoţeşti şi să aflăm cele mai potrivite mijloace pentru cât mai înţeleapta îndrumare a păstoriţilor noştri.

Rândurile de faţă n'au decât menirea de a cuprinde pe scurt rezultatul sfătuirilor noastre şi de-a Vă atrage osebita luare aminte asupra îndatoririlor ce se desprind — pentru noi — din ele.

1. *Hristos în centrul vieţii preoţeşti!* Iată o foarte firească, dar şi o foarte mare poruncă pentru orice slujitor al altarului Bisericii strămoşeşti. Din ea se desprinde îndatorirea de a ne înduhovnici necontenit pe noi înşine, ca să putem apoi înduhovnici şi pe alţii: Prin rugăciune şi zdrobire de inimă, prin meditaţie, prin slujbă, prin ispitirea cărţilor sfinte. Prin răbdare, prin cumpătare în toate, prin curăţirea simţirilor şi limpezirea judecăţilor noastre. Conştiinţa că suntem ucenicii lui Hristos şi vestitorii Evangheliei Lui trebue să ne fie trează în orice clipă şi în orice loc: la biserică, la şcoală, la primărie, la cooperativă, pe stradă sau acasă, la ospăţ sau la înmormântare, în casa bogatului sau a săracului — deopotrivă. Să ne silim să ducem pretutindeni *mireasma lui Hristos* (II Cor. 2, 15). Abia când am ajuns să răspândim această mireasmă prin fireasca noastră ţinută, în orice împrejurare a vieţii, putem avea cugetul împăcat că suntem preoţi adevăraţi.

2. *Prilejuri pentru lucrarea duhovnicească a preotului în parohie.* De sigur, îndătinatele noastre slujbe, săvârşite la sfânta biserică sau la casa creştinului — ori chiar în alt loc — îmbie preotului tot atâtea prilejuri pentru creştineasca înnobilare a sufletelor. Sfintele noastre slujbe au tainica putere de a pregăti atmosfera potrivită în care sufletul se deschide ca o floare, ca să primească roua binefăcătoare a învăţăturilor evanghelice. Dar aici e vorba de înduhovnicirea colectivă a credincioşilor.

Eu însă nu la aceasta m'am gândit de astădată, ci mai ales la acele prilejuri, cari dau putinţa preotului să cate-

hizeze pe credincios între patru ochi, ca sub patrafir. Mă gândesc la spovedanie, la o bucurie mare, la o nenorocire ce i se întâmplă creştinului, sau la o răscruce la care întâmplător aflu că se găseşte. Sunt atât de felurite aceste ocazii, încât e greu să le înşir aici. La conferinţe am adus însă, împreună, destule pilde — şi am văzut cât de bine pot fi ele folosite în lucrarea preoţească pe care suntem chemaţi s'o săvârşim. Nu lăsaţi să treacă aceste ocazii; ar fi păcat, fiindcă multe din ele nu vi se mai îmbie niciodată.

3. *Piedecile întâmpinate în lucrarea de catehizare a elevilor*. Sunt multe. Să începem cu cele ce ni le răsturnăm în cale noi înşine.

Nu mergem regulat la şcoală, ca să ne facem datoria de cateheţi. Atunci cu ce obraz mai cetim în Evanghelie: „Lăsaţi copiii să vină la mine"? Deci: Să fim prezenţi la ora de religie cu precizia şi credincioşia cu care mergem la slujba noastră din biserică. Fiindcă răspundem de sufletele copilaşilor ca şi de ale creştinilor vârstnici — înaintea lui Dumnezeu şi a oamenilor deopotrivă.

Şi să ne pregătim fiecare lecţie, cel puţin sumar. Ora de religie nu e prilej de bâlbăială sau de taifas banal, ci de însufleţire curată şi de iscusinţă pedagogică pusă în slujba Evangheliei. (Semnaţi de prezenţă în catalogul şcoalei şi purtaţi-vă acasă evidenţa lecţiunilor făcute, ca să ştiţi din ce să Vă pregătiţi pentru ziua următoare!).

Cari sunt cele mai bune manuale? Scurt: acelea pe care le putem avea. Elevilor săraci, cari nu au cu ce-şi procura manualele de religie, să li le procure parohia. Iar anul următor aceleaşi manuale vor fi împrumutate altor elevi.

Materialul intuitiv (icoane, tablouri, etc.), care în multe părţi lipseşte, va fi înlocuit în parte prin ducerea elevilor la biserică sau prin ducerea icoanelor (detaşabile) la şcoală, sau, în sfârşit, prin arătarea chipurilor potrivite din orice carte.

Din lecţiuni să nu lipsească rugăciunile; cât mai multe rugăciuni şi cât mai multe cântări bisericeşti, mai ales ale sf. Liturghii!

Intreţineţi cât mai frăţeşti raporturi cu învăţătorii şi prezentaţi-vă la lecţii totdeauna în reverenzi.

4. *Lupta împotriva sectelor.* Printr'o înțeleaptă și devotată pastorație, căutați să păstrați pe credincioși în staulul izbăvitor al sfintei noastre Biserici; iar pe cei rătăciți încercați să-i aduceți acasă. Nu veți izbuti totdeauna? Evident. Dar rămâneți cu conștiința datoriei împlinite. E o lucrare care nu se încearcă decât cu mijloace duhovnicești: cu adevărul Scripturii sfinte și cu puterea rugăciunii. Mirenii mai răsăriți vă pot sta în ajutor cu mult folos. In scopul acesta ispitiți Scripturile cât mai des și cât mai adânc și rugați-vă cât mai fierbinte, ca unde voi nu isbutiți să luminați pe cei rătăciți, să-i lumineze Domnul.

Unde este — „Oastea Domnului" să o conducă pretutindeni preotul. Cu grijă și cu dragoste părintească. Altfel „ostașii" o iau razna.

Nu uitați că și pe acest tărâm factorul hotărîtor e vrednicia personală și curățenia morală a preotului. Fără această vrednicie, orice luptă e bătaie cu văzduhul, zdroabă nerodnică.

Cred că'n cele de mai sus v'am reamintit miezul sfătuirilor noastre din toamna aceasta. Nu sunt lucruri necunoscute. Dar ele trebue păstrate veșnic la suprafața conștiinței, ca fiecare să-și dea silința întreagă pentru cât mai desăvârșita înfăptuire a poruncilor ce se desprind din ele.

Bunul Dumnezeu să Vă ajute, ca să Vă puteți face slujba deplin.

Cluj, la 25 Noemvrie 1947

BISERICA RUSĂ
ÎN RĂSBOIUL DE APĂRARE A PATRIEI[1]

de

Preot Dr. GRIGORIE T. MARCU
Profesor la Academia teologică „Andreiană"

A vorbi despre Biserica ortodoxă rusească în răsboiul de apărare a Patriei însemnează a evoca un fragment din încordarea epică a unui popor mare, conştient de primejdia care se abătuse asupra pământului stăpânit şi muncit de el, şi conştient mai ales de faptul că prin lupta sa eroică, el apără drepturile fundamentale ale omului şi pacea tuturor popoarelor libere, ameninţate într'un fel sau altul de tiranie.

Despre această încordare — intrată triumfal şi definitiv în şiragul faptelor de excepţie ale istoriei — multă lume n'a ştiut aproape nimic, până când forţele sovietice biruitoare la Stalingrad, Leningrad, Kursk şi în alte părţi, au început să se prăvălească spre Berlin, descompunând rămăşiţele în derută ale trupelor hitleriste şi eliberând una după alta ţările mici din centrul şi Sud-Estul european. Am avut atunci înaintea ochilor noştri imaginea vie şi clară a ceea ce însemnează cu adevărat *un popor sub arme.* Femeile luptau cot la cot cu bărbaţii lor, taţii laolaltă cu feciorii, adolescenţii la rând cu contingentele vârstnice. Se părea că însaşi *imensitatea* rusească începuse să se mişte din locul ce i-a fost rânduit sub soare, ca uriaşul din poveştile copilăriei noastre, năpădit de un furnicar de pitici.

Spectacolul era grandios şi uimitor. El nu se potrivea câtuşi de puţin cu spusele asurzitoarei propagande inamice, care vreme de ani de zile a lansat pe toate lungimile de undă cele mai patente neadevăruri şi calomnii la adresa marelui popor rus şi a stărilor dela el de-acasă.

---

[1] Conferinţă rostită în cadrele festivalului organizat Duminecă 2 Nov. a. c. de Cercul universitar-teologic ARLUS din Sibiu.

După 23 August 1944, *adevărul* ascuns cu atâta vinovată îndemânare propagandistică, a început să iese la iveală. Poporul rus şi realităţile sale interne ni se ofereau spre o cunoaştere deplină, prin contact direct. Acest adevăr sună aşa: Răsboiul pentru apărarea Patriei sovietice a fost atât de popular, încât a încolonat în rândurile luptătorilor *însaşi imensa unanimitate rusească.*

Biserica ortodoxă rusă, prin slujitorii şi credincioşii ei, n'a lipsit dela această uriaşe mobilizare, consimţită de o populaţie de peste douăsutemilioane de oameni. Şi-a luat partea ei de contribuţie la purtarea sarcinilor răsboiului de isgonire a cotropitorului şi a rămas credincioasă până la capăt *spiritului patriotic* ce o însufleţia. Ziua victoriei a găsit-o în primele rânduri ale eroilor Patriei sovietice.

Faptul a putut părea cândva, unora, surprinzător. El s'a dovedit a fi, însă, riguros exact. Conducerea sovietică n'a pretins niciodată altceva oamenilor şi instituţiunilor de pe cuprinsul URSS decât să împărtăşească cu sinceritate năzuinţele populare spre pace şi propăşire prin muncă şi cultură. Iar Biserica ortodoxă, Biserică a poporului prin definiţie, a îmbrăţişat fără rezerve aceste năzuinţi obşteşti. Ea trecuse de mult peste şovăelile iniţiale ale acomodării la noua situaţie politică şi socială, creată de Revoluţia din Octomvrie 1917.

In era ţaristă, această biserică — sigură pe averile şi pe trecerea de care se bucura înaintea deţinătorului puterii statale — a comis eroarea de-a se alia cu pătura exploatatoare aristocratică, îndepărtându-se astfel de massele largi ale poporului. Eroarea aceasta s'a dovedit a fi costisitoare mai ales pentru acei membri ai clerului cari n'au înţeles semnificaţia politică şi socială a prăbuşirii regimului ţarist şi a înscăunări la cârma Statului a puterii sovietice. Cum observă publicistul F. Fedorov în lucrarea „Religia şi Biserica în URSS" (Moscova 1944, p. 11), „aceşti slujitori ai Bisericii vedeau în faptul despărţirii Bisericii de Stat „prigoană" împotriva Bisericii, iar bolşevicii n'aveau pentru ei altă denumire decât aceea de „Anticrişti". Impotriva unora ca aceştia au fost pronunţate anumite sancţiuni, dar numai pe considerente politice şi sociale, nu din motive

religioase (Vezi Profesor univ. Dr. N. Popescu-Prahova: Care este adevărul asupra Bisericii din Rusia? Bucureşti 1944, p. 4, prefaţa). S'a repetat atunci, în Rusia, ceea ce se întâmplase în Franţa, pe vremea revoluţiei dela 1789, când catolicismul a fost supus anumitor violenţe nu atât ca religie, ci — cum spune renumitul jurisconsult Portalis — în calitatea lui de tiranie asociată la abuzurile monarhiei absolutiste.

Aceeaşi eroare a clerului rus filoţarist, prin consecinţele imediate pe cari le-a avut, s'a mai dovedit a fi totodată şi salvatoare. Impăcarea cu regimul sovietic era condiţionată de revenirea slujitorilor bisericeşti la matca misiunii apostolice şi a preocupărilor strict religioase. Această împăcare s'a consumat cu ani înainte de isbucnirea celui de al doilea răsboiu mondial şi s'a perfectat în cursul acestui răsboiu. Număroase mărturii documentare, aflătoare în Jurnalul Patriarhiei din Moscova, în cărţile şi broşurile Editurii de stat sovietice în limbi străine şi în presa cotidiană de tipul ziarului politic-militar „Graiul Nou" stau la dispoziţia noastră pentru informaţii şi orientări autorizate în această privinţă. Câteva amănunte desprinse din slova lor, credem că vor fi concludente pentru lămurirea problemei în chestiune.

Una din primele măsuri ale regimului sovietic după preluarea puterii de Stat, a fost decretarea libertăţii de conştiinţă şi de credinţă pentru toţi cetăţenii URSS şi, concomitent, separarea Bisericii de Stat. Biserica ortodoxă rusă înceta să mai fie „dominantă", trecând pe picior de egalitate cu celelalte confesiuni şi grupări religioase în faţa legilor civile. In sânul ei au rămas de-acum înainte numai elementele cu adevărat credincioase, ceea ce a fost privit chiar de ierarhii ruşi ca un mare bine.

Odată cu separarea Bisericii de Stat, membrii clerului au fost lipsiţi, vremelnic, de drepturile electorale: nu puteau participa la alegeri şi nu erau elegibili. Provizoratul acesta — căci a fost un provizorat, atât în concepţia lui Lenin cât şi a lui Stalin — a încetat odată cu intrarea în vigoare a Constituţiei staliniste din 1936. In cursul lucrărilor de pregătire a acestei legi fundamentale a URSS, s'a petrecut un episod îmbucurător, care trebue reţinut, el prezentând o deosebită semnificaţie.

Proiectul Constituţiei staliniste din 1936 a fost supus în prealabil unei discuţii generale, la care au participat toate popoarele URSS. Cu acel prilej, unii cetăţeni au făcut propunerea de a nu se acorda drepturi electorale slujitorilor bisericeşti, foştilor „gardişti albi" şi oamenilor cari nu se ocupă cu o muncă folositoare societăţii. Alţii, mai moderaţi, opinau pentru restrângerea acestor drepturi la categoriile amintite, dându-li-se posibilitatea de a vota fără a putea fi însă aleşi.

Acestor propuneri li s'a opus cu toată hotărîrea raportorul Constituţiei, care era însuşi făuritorul acesteia, *Iosif Visarionovici Stalin.* In cadrele Congresului al 8-lea extraordinar al sovietelor, Generalissimul de azi a arătat răspicat dece amendamentul propus nu este just. „Cred — a spus el — că această îndreptare (scil.: amendament)... trebue respinsă. Puterea sovietică a lipsit de drepturile electorale elementele nemuncitoare şi exploatatoare nu pentru vecii vecilor, ci vremelnic, până la o anumită perioadă. A fost o vreme când aceste elemente duceau un răsboiu făţiş contra poporului şi se împotriveau legilor sovietice. Legea sovietică, prin care au fost lipsiţi de dreptul electoral, a fost răspunsul Puterii sovietice la acţiunile lor de împotrivire. De atunci a trecut destulă vreme. In perioada scursă noi am reuşit să desfiinţăm clasele exploatatoare iar Puterea sovietică s'a prefăcut într'o forţă de neînvins. N'a sosit oare vremea de a revizui această lege? Cred că da. Se spune că aceasta este un lucru primejdios, deoarece pot să se strecoare în organele supreme ale ţării elemente vrăjmaşe Puterii sovietice, vreunii din foştii gardişti albi, chiaburi, preoţi, etc. Dar dece, la dreptul vorbind, să ne temem? Cine se teme de lup, să nu se ducă în pădure... Mai întâiu nu toţi foştii chiaburi, gardişti albi sau preoţi sunt vrăjmaşi ai Puterii sovietice....ş. a. m. d." (Citat din Fedorov: op. cit. p. 21—22). In cursul aceluiaşi Congres, a fost respins un alt amendament care prevedea interzicerea exercitării cultelor religioase. „Cred — a spus I. Stalin atunci — că această îndreptare trebue respinsă, ea necorespunzând spiritului Constituţiei noastre" (Vezi Fedorov: op. cit. p. 23).

*

Atitudinea Bisericii ortodoxe ruse față de regimul sovietic a fost precizată clar de fostul *patriarh Tihon*, care într'o pastorală adresată clerului și credincioșilor îndată după prăbușirea țarismului, spunea: *„Fără să păcătuim împotriva credinței, noi trebue să fim, în viața civilă, cinstiți față de puterea sovietică și să lucrăm pentru binele obștesc, condamnând orice agitație fățișe sau ascunsă împotriva nouei ordine de stat"* (Vezi broșura: Care este adevărul asupra Bisericii din Rusia? București 1944, p. 17).

La 22 Iunie 1941, trupele hitleriste au atacat Rusia sovietică. Tocmai în acea zi, Rușii credincioși prăznuiesc pomenirea tuturor sfinților lor naționali. Coincidența avea să fie fatală inamicului. Acesta vorbia pe toate tonurile de „cruciadă" împotriva „Antihristului" modern, desigur cu rezerva mintală că oamenii Bisericii vor fi cei dintâi cari vor da semnalul nesupunerii față de dispozițiile de rigoare ale conducerii sovietice, constituită în Comitetul de apărare a Patriei. Dar s'au înșelat amarnic, căci din primul ceas al isbucnirii acestui răsboiu criminal, Biserica ortodoxă rusă și celelalte confesiuni și grupări religioase au luat poziție împotriva cotropitorului, combătându-l cu o înverșunare demnă de cei mai înflăcărați patrioți luminați. Forurile competente sovietice recunosc bucuros că nici instituția Bisericii, nici ierarhii, nici clerul și nici credincioșii n'au lipsit dela datorie, în acel ceas greu pentru popoarele URSS, atacate prin surprindere, cu nesocotirea totală a uzanțelor internaționale în materie de declarare a răsboiului. Biserica și credincioșii ei erau gata la orice, numai la defecțiune și lașitate nu — fapt adeverit copios. Instituția sfântă își reluase locul firesc alăturea de popor și răsboiul îi oferea un prilej rar de-a dovedi cât de sincer și de total este atașamentul ei față de massele muncitoare și luptătoare. Din parte-i, Biserica îl înfrunta pe inamic *în numele credinței ortodoxe* și *în numele iubirii de Patrie* deopotrivă. Era o înfruntare conștientă și consimțită întru totul, pentru că existau suficiente temeiuri morale cari s'o pună în mișcare, cum vom vedea îndată.

Participarea Bisericii la răsboiul pentru apărarea Patriei sovietice s'a desfăşurat pe două planuri, şi anume:

1. prin cuvânt şi
2. prin colaborare faptică cu conducerea de Stat sovietică şi cu forţele Armatei roşii, la purtarea sarcinilor impuse de răsboiu.

Purtătorul principal de cuvânt al Bisericii ortodoxe ruse era, în vremea aceea, renumitul mitropolit al Moscovei şi Colomnei I. P. Sf. *Serghie* Stragorodschi, locţiitorul Scaunului patriarhal al Rusiei. Ierarh luminat şi clarvăzător, cult şi credincios Patriei sale, viitorul patriarh al Rusiei s'a aşezat în fruntea uriaşei mişcări de mobilizare prin Biserică a tuturor conştiinţelor patriotice la lupta împotriva cotropitorului. Prin predici dela amvon, ascultate de zeci de mii de oameni, şi prin scrisori pastorale cari au făcut ocolul URSS şi ocolul lumii întregi, răposatul patriarh Serghie a arătat tuturor celor aplecaţi să-l asculte că locul fiecărui credincios — ca şi locul instituţiei sfinte — este alăturea de Patria greu încercată. *„Strămoşii noştri* — scria el într'o pastorală — *nu-şi pierdeau cumpătul nici în împrejurări mai grele, căci ei se gândeau nu la primejdiile şi foloasele lor personale, ci la sfânta lor datorie faţă de patrie şi credinţă şi ieşiau învingători.* Să nu dăm, deci, de ruşine gloriosul lor nume — noi, ortodocşii, înrudiţi cu ei prin sânge şi prin credinţă". Iar cu prilejul unei sfinte slujbe pentru biruinţa oştirilor ruseşti, spunea: *„Patria noastră e în primejdie şi ea ne chiamă: toţi în rânduri de luptă, toţi la apărarea de înrobire străină a ţării noastre, a istoricelor ei sanctuare, a independenţei ei. Ruşine oricui va rămânea nepăsător la această chemare, oricine ar fi el"* (Citat din: Biserica ort. rusă şi Răsboiul de apărare a Patriei. Patriarhia din Moscova 1943, p.8). Ca un adevărat slujitor al lui Hristos, locţiitorul de patriarh Serghie nu uită să tragă anumite învăţăminte creştineşti din strâmtorarea ce a adus-o răsboiul asupra patriei sale: *„Furtuna răsboiului a venit* — spunea el — *să servească şi ea la însănătoşirea atmosferei noastre spirituale, să ducă cu ea tot felul de miasme ale putrezirii: nepăsarea faţă de binele patriei, făţărnicia, slujirea propriei înavuţiri, etc."*

Membrii ierarhiei rusești au urmat cu fidelitate pilda Patriarhului patriot. Actualul patriarh I. P. Sf. *Alexei*, ca mitropolit al Leningradului, a suportat îndelungatul asediu al acestui eroic oraş cot la cot cu trupele şi populaţia, dând mână de ajutor şi străbătând cu cuvântul său de îmbărbătare până în primele linii ale frontului de încercuire. Pe pieptul său străluceşte medalia apărătorilor Patriei. Mitropolitul Ucrainei I. P. Sf. *Nicolae* al Kievului, aprig luptător împotriva fascismului, declara ocazional că *„apărarea Patriei e cauza comună a tuturor Ruşilor. Patria e casa noastră, şi fiecare ştie că dacă în casa ta vine să stăpânească un străin, nu te poţi aştepta la nimic bun. Casa noastră trebue apărată de către toţi, care cum poate"* (Idem, p. 8). Acelaşi înalt ierarh patriot spunea la 3 August 1941, într'o catedrală din Moscova: *„La noi, credincioşii, dragostea de patrie capătă caracterul unei datorii creştineşti, ea este luminată de lumina evanghelică a poruncilor lui Hristos. Iubindu-şi patria, slujindu-şi patria, apărându-şi patria, creştinul îndeplineşte una din îndatoririle sale pământeşti"*... (Idem p. 12).

Aceste mărturii adânc grăitoare pot fi înmulţite oricât, într'atât sunt de număroase. E bine că ele au fost consemnate în colecţii de documente accesibile şi nouă, în limba noastră maternă.

Clerul în subordine n'a rămas câtuşi de puţin mai prejos. Impresionantă este mucenicia bătrânului preot V. L. Pomaznev din Lvov, care încercând cu crucea în mână să oprească pe nişte soldaţi ai trupelor de asalt germane să batjocorească 32 de lucrătoare ale fabricei de croitorie din acel oraş, a fost pur şi simplu înjunghiat, după ce bestiile i-au ars barba şi i-au sfâşiat rasa.

Tărâmul pe care colaborarea clerului cu Puterea sovietică s'a întâlnit în săvârşirea aceloraşi fapte de merit, a fost *echiparea forţelor armate ale Rusiei sovietice*. In acest scop, ierarhi şi preoţi, într'o adevărată întrecere frăţească, au făcut danii substanţiale, mergând până la totalitatea economiilor personale, ca să dea ostaşilor de pe front arme cât mai multe şi cât mai bune. Din fondurile alimentate prin daniile clerului, a fost înfiinţată o escadrilă

de aviaţie de luptă, căreia — la cererea donatorilor — i s'a dat numele lui Alexandru Nevschi, şi o coloană de tancuri numită Dimitrie Donskoi. Donaţiile se depuneau la Banca de Stat a URSS. De fiecare dată, preşedintele Comitetului de apărare a Patriei, actualul Generalissim I. Stalin, era înştiinţat personal de donatori, prin scrisori şi telegrame, despre daniile lor. Niciuna din aceste mărturii de patriotism n'a rămas fără răspuns din partea marelui conducător al popoarelor URSS, care ţinea personal să mulţumească jertfitorilor. Editura în limbi străine din Moscova a tipărit în 1944, şi în limba noastră românească, o culegere de documente privitoare la daniile făcute de membrii clerului de toate confesiunile, pentru sporirea echipamentului de luptă al Armatei roşii. Lectura lor este plină de învăţăminte. Iată câteva probe!

In Noemvrie 1942, Mitropolitul Nicolae al Kievului şi Galiţiei, scria Mareşalului Stalin că păstoriţii săi din Ucraina aşteaptă eliberarea şi reîntoarcerea la viaţa pacinică distrusă de inamic aşa cum aşteaptă sfintele Paşti. „*Patria noastră a fost totdeauna puternică şi invincibilă pentru că întru apărarea ei ieşia toată suflarea rusească*" — scria a treia zi de Crăciun în 1942, preotul Alexandru Alexandrovici Troiţki din parohia Subinsk, care anunţa cu o cale că a hotărît să cumpere din economiile sale personale un avion pentru flota aeriană rusească, depunând sumele necesare la Banca de Stat. Preotul Vladimir Alexandrovici Stefanov din Uspensk, a depus în acelaşi scop totalul economiilor sale personale în suma de 273.000 ruble. Semnificativă este scrisoarea protopopului oraşului Gorki, Alexandru Alexandrovici Arhanghelski, care în 5 Ian. 1943 anunţa: „Din primele zile ale răsboiului, fratele meu şi copiii mei îşi apără Patria pe front, cu arma în mână", — în vreme ce parohia lui depunea la Banca de Stat peste 2 jum. milioane ruble şi mijloace de echipament. Personal, mai depune douăsutemii ruble pentru construirea a încă unui avion de luptă, destinat escadrilei Alexandru Nevski. Cotropitorul este calificat, în scrisoarea acestui protopop patriot, „*inamicul odios al întregei lumi slave şi al credinţei ortodoxe*". Până la 15 Ian. 1943, epar-

hia din Leningrad, prin actualul patriarh Alexie, a colectat și depus 3.682.143 ruble și mai multe obiecte prețioase.

Nu e vorba de acțiuni izolate, ci de o adevărată avalanșe de mărturii ale unui patriotism care nu se desminte. Din manifestațiile scrise ce le însoțesc, se desprinde concluzia că răsboiul de apărare a Patriei sovietice a fost considerat constant în cercurile preoțești din Rusia ca o *„cauză sfântă"*, iar prezența Generalissimului Stalin în fruntea apărătorilor Patriei amenințate, ca o *întocmire a Providenței.* „Nu fără voia Domnului sunteți în fruntea popoarelor URSS, în fruntea armatelor noastre glorioase, tocmai în anii de grea, sângeroasă și cruntă încercare" — îi scria în 1 Aprilie 1944 arhiepiscopul din Kuibîșev, I. P. Sf. Alexei.

*

Am putea să ne punem întrebarea, de încheiere, cu ce s'a ales Biserica ortodoxă rusă de pe urma participării sale loiale la purtarea sarcinilor răsboiului de apărare a Patriei sovietice?

Răspunsul nu este greu de dat, după cercetarea atentă a documentelor cari ne stau la dispoziție. In primul rând, prin atitudinea ei lipsită de echivoc, Biserica ortodoxă rusească a împrăștiat și ultimele rezerve pe cari le mai putea avea față de ea Puterea sovietică, asigurându-și definitiv bunăvoința și încrederea marelui conducător al popoarelor URSS, I. V. Stalin.

Incă în 4 Sept. 1943, Mareșalul Stalin primea la Kremlin pe mitropoliții Serghie al Moscovei, locțiitor de patriarh, Alexei al Leningradului și Nicolae al Kievului, punând la cale în deplină înțelegere convocarea unui sobor episcopesc pentru complectarea vacanței patriarhale și organizarea Sfântului Sinod. Patru zile mai târziu, ambele deziderate ale Bisericii deveniau fapt împlinit. Calea colaborării dintre Biserică și puterea sovietică odată netezită, instituția sfântă a început să simtă din ce în ce mai mult solicitudinea conducerii de Stat. La 19 Maiu 1944, anunțând președintelui Consiliului de miniștri al URSS săvârșirea din viață a Patriarhului Serghie, loc-

ţiitorul de patriarh I. P. Sf. Alexei sublinia preţioasa atenţiune acordată de Generalissimul Stalin nevoilor bisericeşti. In aceeaşi scrisoare, citim care a fost linia de conduită a răposatului patriarh Serghie, linie pe care se simte îndatorat în conştiinţă s'o urmeze fără şovăire şi urmaşul său de scaun, împreună cu întreaga Biserică ortodoxă rusească: *„Păzirea pe de o parte a tuturor canoanelor şi poruncilor bisericeşti, iar pe de altă parte neclintita credinţă faţă de Patrie şi al ei guvern, în frunte cu Iosif Visarionovici Stalin"*.

Intr'o adresă către toţi creştinii din lume, Soborul episcopilor Bisericii ortodoxe ruse, întrunit la Moscova în 8 Septemvrie 1943, spune printre altele un mare adevăr:

„Nimic nu este mai de dorit şi mai nobil în avânturile spiritului omenesc, decât a pricinui moartea chiar a răsboiului".

Să lupţi pentru uciderea răsboiului, — iată un ideal consimţit de toţi oamenii simpli şi buni, de pe tot întinsul pământului. Biserica ortodoxă rusă s'a pus în slujba acestui ideal cu o ardoare evanghelică. N'a făcut-o în deşert.

Ea slujeşte aceluiaşi ideal şi astăzi, cu neîmpuţinată fidelitate.

EDUCAȚIA DE SINE INSUȘI A PREOTULUI

de

Preot Dr. CORNELIU SÂRBU

Conferențiar la Academia teologică „Andreiană"

Deși ascunsă în adâncul de taină al vieții în Hristos, totuși preoția creștină se lasă cunoscută măcar în așa măsură, încât să putem spune despre ea, că-i un *dar de sus* și o *vrednicie personală* totodată.

O modestă scrutare a preoției în sine, va evidenția adevărul acestei sublinieri, menită să deschidă cărarea înțelegerii problemei în discuție.

In esența sa, *preoția creștină este expresia și actualizarea în vas de lut a preoției sfinte și universale a Mântuitorului.* Ca atare, ea își primește ființa, sensul și vigoarea dela Domnul nostru Iisus Hristos, întruchiparea integrală și desăvârșită a preoției absolute.[1]

Dar deși-i coborîtoare — ca origine și putere primordială de ființare — din Cerul atotputerniciei și al plinătății divine, respective din persoana Dumnezeu-omului Iisus Hristos, preoția creștină nu poate lua o formă completă și accesibilă făpturii pentru care-i menită: omul, decât așezată în vasul de lut al unei persoane omenești: preotul, care s'o actualizeze și s'o poarte într'un chip adecvat oamenilor.

De aici rezultă că preoția creștină este — ca dinamică vitală — o tainică interferență de forțe teandrice. Cu alte cuvinte, dinamismul activ și viguros al preoției coboară de sus, dar se actualizează și lucrează prin râvna și strădania persoanei îmbrăcate cu harul preoției. In consecință, preoția creștină poate să se nască, să vieze și să se maturizeze numai printr'o *continuă și intensă colaborare armonică* între puterea harului divin al sf. Taine a Preoției și puterea pe care o oferă preotul prin truda și prin jertfa persoanei sale.

[1] Cf. *Sârbu C.*: Cum caută preotul pe Hristos. In „Tel. Român", 27 Mai 1945, p. 1.

Prin urmare, dacă preoţia creştină poartă pe de o parte un *caracter fundamental haric* şi ca atare fiinţează şi rodeşte numai sub undele viufăcătoare şi ocrotitoare ale harului divin, pârghia primordială a existenţei şi puterii sale. Pe de altă parte, *preoţia creştină prezintă şi caracterul unei vrednicii personale.* Căci fiind ancorată — fiinţial şi funcţional — şi în natura omului preot, preoţia creştină îşi soarbe existenţa şi vigoarea şi din adâncurile ontologice, creatoare ale acesteia. Harul divin primit în sf. Taină a Hirotoniei rodeşte în măsura actualizării dinamice şi fructificării lui de către vrednicia şi strădania persoanei care-l poartă.

Nu-i greu să desprindem de aici adevărul că vigoarea şi succesul preoţiei creştine atârnă considerabil de punerea în slujba ei a unor calităţi fizice şi cu osebire *spirituale*, care dau ceea ce se numeşte *chipul ideal al preotului.* Aceste însuşiri sunt chemate să facă din purtătorul harului preoţiei, un vas cât mai apt pentru actualizarea şi rodirea deplină a forţelor cereşti ale sacerdoţiului creştin.[1] Drept aceea, preotul se face pe sine un vas cu atât mai receptiv şi mai prielnic pentru lucrarea prin el a harului divin al preoţiei, cu cât se strădueşte mai mult să-şi împodobească fiinţa cu chipul ideal al păstorului de suflete.

In virtutea consideraţiunilor de mai sus, socotim foarte necesar şi potrivit a sublinia următoarele: Dacă duhul smerit al Ortodoxiei obişnueşte să-şi desemneze pe preoţii săi ca pe nişte „instrumente" prin care lucrează puterea Domnului Hristos, aceasta *nu înseamnează nicidecum că slujitorii altarului sunt simple unelte pasive sub undele harului divin al preoţiei.* Iar dacă Biserica învaţă că validitatea sf. Taine şi ierurgii nu depinde de vrednicia preotului ce le săvârşeşte, ci de harul lui Dumnezeu,[2] aceasta nu înseamnează că viaţa preotului şi calităţile persoanei lui ar fi un element fără importanţă în realizarea preoţiei şi pastoraţiei creştine.

In sprijinul acestei afirmaţiuni, stau frecventele şi stăruitoarele îndemnuri ale Sf. Scripturi şi cu osebire ale epi-

---

[1] Cf. *Sârbu C.:* Tăria Apostolatului. In „Telegraful Român", 9 Sept. 1945, p. 1.

[2] Cf. *Popovici Eusebiu:* Istoria bisericească universală. Trad. de At. Mironescu. Ed. II-a. Bucureşti 1926, vol. II, p. 93.

stolelor pastorale, adresate păstorilor de suflete, de a-și împodobi ființa cu calitățile corespunzătoare chemării lor și de-a se strădui să fie la înălțimea rostului lor,[1] precum și faptul că preoția creștină nu-i realizată în aceeași măsură și în același fel de către slujitorii ei. Deosebit de concludentă este în această privință și următoarea precizare a celebrului dogmatist Hristu Andrutsos: „Harul dumnezeesc acordat prin Hirotonie este puterea duhovnicească de-a împlini datoriile preoțești *însoțită la cel ce preoțește cu vrednicie, de un ajutor special din partea lui Dumnezeu* spre a împlini în chip bine plăcut lui Dumnezeu serviciile liturgice și *spre a duce o viață virtuoasă și compatibilă cu chemarea lui*".[2]

La lumina celor mai sus înfățișate, necesitatea unei continui și severe educații de sine însuși a păstorului de suflete, apare mai presus de orice discuție.

Acum înțelegem mai bine de ce sf. Apostol Pavel pune la inima lui Timotei cuvintele: „*Ia seama la tine însuți* și la învățătură, stărue în acestea, pentru că — făcând aceasta — te vei mântui și pe tine și pe cei care te ascultă";[3] iar presbiterilor din Efes le-a adresat — în momentul despărțirii de ei — îndemnul: „*Luați dar aminte de voi* și de toată turma, întru care Duhul Sfânt v'a pus pe voi episcopi, ca să păstoriți Biserica Domnului, pe care a câștigat-o cu însuși scump sângele Său".[4] Din aceste povățuiri ale Apostolului neamurilor, rezultă, că păstorul de suflete — concomitent cu acțiunea de păstorire a credincioșilor săi — e dator să se îngrijească și de sine însuși printr'o acțiune continuă de *autopastorație.*

Dacă exercitarea cu vrednicie a unei meserii sau a unei funcțiuni în viața publică necesită o pregătire conștiincioasă și necontenită, atunci cu atât mai mult necesită acest lucru păstorirea sufletelor, care este — după cum

[1] Vezi în special: I Timot. 1. 18—19; 3, 2—9. 12—13; 4, 12—16; 5, 17. 21—22; 6, 12—15; II Timot. 1, 6. 13—14; 2, 1. 3—4. 15. 22—25; 3, 14—17; 4, 1—2. 5; Tit 1, 6—9.

[2] Dogmatica Bisericii ortodoxe răsăritene. Trad. de Dr. Dumitru Stăniloae. Sibiu 1930, p. 416.

[3] I Timot. 4, 19.

[4] Fapte 20, 28.

subliniază Sf. Părinţi — *„ştiinţa ştiinţelor"*, *„meşteşugul meşteşugurilor"* (Grigorie de Nazianz) sau *„arta artelor"* (Grigorie cel Mare). Ba mai mult: „Deşi preoţia se săvârşeşte pe pământ — zice Sf. Ioan Gură de Aur — *are însă demnitatea lucrurilor cereşti"*.[1] De aceea, preoţia cere un suflet mare şi destoinic: „Pe cât de mare este deosebirea între oamenii cu judecată şi între fiinţele fără judecată, *tot pe atât trebue să fie şi între păstori şi păstoriţi*, ca să nu spun încă şi mai mult", afirmă cu drept cuvânt acelaşi sf. Părinte.[2]

Dacă pastoraţia este în fond operă de educaţie, atunci trebue să ne punem întrebarea: Cum va putea păstorul de suflete să facă educaţia altuia, *dacă el însuşi nu este educat?* Cum va putea da altuia ceea ce el însuşi nu are? Drept aceea, are mare dreptate sf. Ioan Gură de Aur, când spune: „Dacă şi cei ce se străduesc să dobândească o vârtute trupească de atlet (de luptător trupesc) au trebuinţă de doctori şi maeştri de lupte, se îngrijesc să ducă un anumit fel de traiu, fac deprinderi laolaltă şi mii de alte preveniri (pentru că de ar neglija şi pe cel mai neînsemnat din acestea, le-ar răsturna şi distruge pe toate), — oare cei destinaţi să îngrijească însuşi Trupul lui Hristos, cari au de luptat nu împotriva trupurilor atletice ci a puterilor nevăzute, cum ar putea ei păstra sănătos şi nepieritor acest trup al lui Hristos, *de n'ar şti să-şi vindece tot răul din suflet şi să se ridice la o virtute cu adevărat mai presus decât omenească"*.[3]

Dacă în aceste vremuri excepţionale avem marea şi greaua misiune de-a turna vremea şi viaţa dintr'ânsa în duhul lui Hristos,[4] cum vom putea săvârşi cu succes această salvatoare lucrare, *dacă nu ne străduim să modelăm însaşi fiinţa noastră după chipul Mântuitorului*, „mai marele păstorilor",[5] care este nu numai temelia ci şi modelul suprem al preoţiei creştine, pe care el a împlinit-o în chip absolut? Dacă spiritul nou care străbate puternic prin inima timpu-

[1] Despre preoţie, cartea III, cap. IV, v. 175. Trad. de Aristide N. Geamănu. Craiova 1941, p. 52.

[2] Ibidem, cartea II, cap. II, v. 94, p. 2?.

[3] Ibidem, cartea IV, cap. II, v. 391, p. 109 sq.

[4] *Sârbu C.*: Chemări actuale. În „Telegraful Român", 6 Octomvrie 1946, p. 1.

[5] I Petru 5, 4.

rilor de azi, cere preoţi la înălţimea exigenţelor lui speciale, atunci *cum vom putea fi corespunzători în slujba noastră, de nu vom purta în noi duhul preoţiei „după rânduiala lui Melhisedec"*, printr'o ţinută compatibilă cu chemarea noastră şi printr'o actualizare la maximum — mulţumită strădaniei şi vredniciei noastre personale — a darului primit în sf. Taină a Hirotoniei?[1]

Educaţia de sine însuşi a preotului sau autopastoraţia constă tocmai în strădania continuă a păstorului de suflete de a-şi modela şi dăltui fiinţa după modelul suprem al preoţiei creştine: Domnul Hristos, spre a deveni cu adevărat un „Alter Christus".

Şi atunci întrebarea cea mare aceasta este: Cari sunt căile şi mijloacele prin cari preotul îşi poate dobândi desăvârşirea necesară înaltei sale misiuni?

Cea dintâi cale este o continuă, atentă şi sinceră *cunoaştere de sine însuşi* în oglinda celei mai curate, mai vii şi mai fine *conştiinţe preoţeşti.*[2] Ea îi va mijloci punerea degetului pe toate defectele şi abaterile sale şi-i va arăta ce are de evitat, de îndreptat şi de adăugat, pentru a deveni şi a rămâne un vrednic slujitor al altarului. Pentru ca această practicare a principiului: *„Cunoaşte-te pe tine însuţi!"*, să fie cât mai corespunzătoare ţintei urmărite, e bine ca preotul să-şi desfăşoare această *supraveghere* şi *cercetare* de sine însuşi după cele trei laturi ale preoţiei Mântuitorului: a) *Chemarea profetică* sau slujba de dascăl cu ramificaţiile ei (predicator şi catihet); b) *servirea arhierească* sau slujba de ispravnic al sf. Taine şi ierurgii; c) *diregă-*

[1] Iată tot atâtea motive pentru care iniţiativa luată de I. P. Sf. nostru Mitropolit *Nicolae*, ca în conferinţele preoţeşti din toamna anului 1947 să se trateze — ca temă generală pentru întreaga Arhiepiscopie — chestiunea: Educaţia de sine însuşi a preotului, este *deschizătoare de orizonturi noui în Teologia pastorală ortodoxă actuală*, care trebue să-şi lărgească şi completeze obiectul preocupărilor sale prin tratarea corespunzătoare a acestei probleme capitale pentru pastoraţie. Ce-i drept, această problemă a autopastoraţiei este cuprinsă oarecum implicit şi în sâmbure, în Teologia pastorală indirectă, care tratează despre calităţile fizice şi spirituale ale păstorului de suflete. Dar Teologia pastorală modernă e chemată să trateze în mod special această problemă atât de importantă, într'un capitol aparte.

[2] Despre rolul conştiinţei preoţeşti în viaţa păstorului de suflete, vezi articolul nostru: Conştiinţa de preot. In „Telegraful Român", 23 Noemvrie 1947, p. 1.

toria împărătească sau slujba de conducător al sufletelor spre limanul mântuirii, care constitue obiectul pastorației în sensul restrâns al cuvântului. Numai pe temelia acestei cunoașteri de sine însuși se poate clădi cu succes acțiunea de autoeducație a preotului.

Cât privește *acțiunea propriuzisă de autoeducație* a preotului, aceasta trebue să îmbrățișeze două direcții sau laturi: I.) una *preventivă* și II.) alta de *autozidire pozitivă.*

I. In direcția preventivă, preotul are să evite mai întâiu *primejdia molipsirii sufletești*, conducându-se după principiul: *Nu lăsa să te biruiască răul!* Este știut, doar, că mai mult decât altă epidemie, răul are — ca parte constitutivă a ființei sale — tendința de-a se lăți și de-a infecta pe alții. Dacă în medicină terapeutica preventivă este tot atât de importantă și de necesară ca și cea curativă, atunci cu atât mai necesară este o atare terapeutică în laturea pur spirituală a vieții.

Dar apărarea vieții sufletești de molipsirea lăuntrică, nu constă în izolare externă, ci într'o *izolare lăuntrică*, într'un fel de „singurătate", care se realizează printr'o purificare zilnică și printr'o continuă ascultare față de poruncile Domnului, pentru a căror împlinire El ne dă și puterea necesară, după cum observă just un subtil cugetător, când zice: „Domnul a săvârșit necontenit în noi, ceea ce El a cerut dela noi".[1]

Concomitent cu această izolare internă, preotul trebuie să se străduiască a pune în practică principiile: „Omule, ferește-te de greșelile mici!" și mai ales: „Omule, fă-te esențial!"[2]

In al doilea rând, preotul să nu uite cât de mult îl paște *primejdia obișnuinței.* Căci dacă aptitudinea sufletului de-a se adapta la împrejurările în care-i pus, este o calitate, atunci nu-i mai puțin adevărat că această calitate are și o lature primejdioasă, care constă în obișnuință, mecanizare și standardizare a vieții. In viața preotului, acestea nu duc numai la exteriorizare și la formalism sec și gol de duh, ci și la incapacitatea comuniunii din cauza tocirii

[1] *Schick Erich:* Seelsorge an der eigenen Seele. Berlin (Furche-Verlag) 1937, p. 7.
[2] Cf. *Idem,* ibidem, p. 6.

sensibilității față de semeni. Căci primejdia obișnuinței este mai mare tocmai la persoanele cari au a se ocupa mai mult cu întâmplările vieții sufletești. De aceea, să purtăm de grije cu sfântă seriositate, ca să nu cădem în ghiarele obișnuinței cu toate așa cum vin în viață, căci *o atare obișnuință este moartea sufletului și a pastorației.* Ea ucide atitudinea eroică în fața vieții prin căderea inevitabilă în cătușele unei complăceri timide cu situația dată.[1]

In grija de-a evita această primejdie, avem nevoe — pe lângă ajutorul Sf. Duh — de spiritualizare, de pasiune în acțiune, precum și de-a pune în orice acțiune ceva din propria noastră ființă. Tot ceea ce săvârșim în exercitarea misiunii noastre, să fie străbătut de ceva personal, unic și viu.[2]

Cu aceeași străşnicie trebue să prevină preotul și *primejdia postului pierdut.* Pentru noi slujitorii altarelor, posturile pierdute sunt *devierile dela linia adevărată a misiunii noastre.* De aceea, preotul trebue să-și pună mereu întrebarea: *Sunt eu pe drumul cel drept al chemării mele sau am deviat cu totul?*

II. *Autozidirea pozitivă* și-o face preotul pirn cultivarea și desăvârșirea corespunzătoare a celor trei facultăți; și anume prin:

a) Stúdiu serios și asiduu în vederea desăvârșirii intelectuale;

b) Meditație, rugăciune și cuminecare după vrednicie, pentru purificarea simțămintelor și sfințirea inimii;

c) Exercițiu întru deprinderea virtuții.

Luminarea minții prin studiu serios și asiduu este o îndatorire mai ales a preotului de azi. Pentrucă împrejurările vremii noastre cer ca preotul *să dubleze armătura duhovnicească cu una științifică-culturală.* De aceea, preotul trebue să fie iubitor de cultură teologică și generală.

O isprăvire a învățării nu există mai ales în viața preotului. Căci cu cât mai mult are el să învețe pe alții, cu atât mai mult trebue să se învețe pe el însuși. Iar a învăța

[1] *Idem,* ibidem. p. 8 sq.
[2] *Schick E.:* O. c. p. 9 sq.

este activitate, este ceva creator, ceva măreț, este o înaltă îndatorire a întregei noastre vieți.

Ceea ce are să citească preotul zilnic și cu iscusită zăbavă, este mai întâiu *Biblia, cel mai mare dascăl al vieții*, în care găsim idealul desăvârșirii preoțești. Preot fără cunoașterea Bibliei, este un non sens. De aceea, preotul e dator a se strădui să devină *„tare în Scripturi"*, cum zice marele Pavel. Pentrucă „toată Scriptura este... de folos spre învățătură, spre mustrare, spre îndreptare, spre înțelepțirea întru dreptate".[1] Pentrucă „Ignoratio Scripturarum, ignoratio Christi", zice fer. Ieronim.

Cu deosebită râvnă va citi preotul și cărțile de *literatură teologică*, menite să-i îmbogățească cunoștințele din domeniul științei sacre. Nu va neglija nici lectura cărților de *literatură profană* sau de *cultură generală* și cu deosebire acelea care îi mijlocesc inițierea cât mai progresată în *științele auxiliare profane ale Teologiei pastorale*, ca: psihologia, caracterologia, pedagogia, sociologia, etnologia, antropologia și știința mediului. In privința aceasta, un teolog subliniază: „Nu se poate spune cari științe să le aducă ca zestre viitorul păstor sufletesc. Ar trebui să răspundem: *toate*, dacă voiește să fie tuturor toate" (I Cor. 9, 22).[2]

Pentru a fi la înălțimea cerințelor vremilor de azi, *preotul e dator să scruteze serios și sincer realitatea vieții de azi*. Pentru că pastorația — întrucât trebue să țină seamă atât de temeiurile veșnice ale vieții creștine, cât și de schimbările continui ale sufletului omenesc și ale vieții în general — prezintă un caracter dublu: *static-conservativ* și *progresiv-dinamic*. Cel dintâi constă în *păstrarea* bunurilor încredințate prin Sf. Duh,[3] iar cel de al doilea în *progresul* credincios ființei proprii.

De aceea, *pastorația trebue să vadă eternul prin timp, în timp, cu timpul și pentru timp*. Și tot de aceea *preotul trebue să știe asculta și deslușî glasul timpului!* Pentru că

[1] II. Timot. 3, 15.

[2] *Zugrav Ioan Dr.*: Introducere în Teologia pastorală. Cernăuți 1942, p. 44.

[3] Cf. II Timot. 1, 14.

„Vox temporis, vox Dei!",[1] preotul trebue să cunoască *stilul timpului*, adecă încarnarea spiritului omenesc într'o anumită epocă sau expresia intimă a spiritului timpului. Printr'o matură înțelegere a timpului — pe care o dobândește prin corecta sesizare a tot ceea ce se întâmplă și prin raportarea oricărei întâmplări la Dumnezeu — preotul trebue să realizeze *„stilul timpului în pastorație"*, adecă o înțelegere și tratare a timpului și a omului sub unghiul vieții divine, al împărăției lui Dumnezeu. Ceea ce înseamnă că preotul trebue să rămână *un om veșnic tânăr*, ca și Hristos pe care-L reprezintă, ca și creștinismul pe care Clement Alexandrinul îl numește „religiunea veșnicei tinereți".[2]

Cum va proceda preotul în scrutarea timpului? Iată ce spune în această privință un teolog: „Înțelegerea timpului pretinde simultan o poziție *înlăuntrul* dar și *deasupra* lui. Cine vrea să înțeleagă timpul, trebue să stea ca și îngerul din Apocalipsă (10, 2), cu un picior pe pământ solid și cu celălalt să se avânte îndrăzneț în valurile și zgomotul timpului. Cine i-ar sta departe, nu l-ar putea înțelege, cine s'ar lăsa cu totul în seama timpului, n'ar putea sta deasupra, nici judeca peste el".[3]

Un minunat mijloc auxiliar în strădania de-a învăța a preotului, este memoriul sau *jurnalul pastoral*, în care notează constatări din marea carte a realității vieții.

Dar mai ales în lumea de azi a compromisurilor și fragmentelor din domeniul vieții morale, trebue să lucrăm ca preoți *cu sufletul întreg*. Dacă marele cugetător Carlyle are perfectă dreptate când spune: „Religia e cea mai eroică formă a existenței", atunci viața preotului — care stă în slujba religiei prin excelență — trebue să fie *acțiune, dăruire* și *jertfire*. De aceea, preotul trebue să dăruiască slujirii sale tot ceea ce-i mai bun din ființa lui.

---

[1] *Faulhaber v. Michael:* Zeitfragen und Zeitaufgaben. Gesammelte Reden. IV. u. V. Aufl. Freiburg im Breisgau (Herdersche Verlagsbuchhandlung) 1919, p. II.

[2] *Zugrav Ioan Dr.:* O. c. p. 23 sq.

[3] *Bopp Linus:* Zwischen Pastoraltheologie und Seelsorgewissenschaft. München. 1937, p. 79 sq. Citat la Zugrav Ioan Dr.: O. c. p. 44.

Sufletul întreg și-l păstrează și și-l pune preotul în acțiune printr'o actualizare la maximum a virtualităților sale creatoare, sub undele viufăcătoare și plinitoare ale harului divin. De aceea, preotul trebue să tindă a avea în ființa lui nu numai harul divin, ci și pe urzitorul acestuia: Domnul nostru Iisus Hristos.

Când însuși Marele Preot Hristos Domnul sălășluește în cămara sufletului nostru, atunci avem în noi toată vigoarea preoției și atingem culmea autoeducației, căci ajungem să fim în adevăr un „alter Christus". De unde rezultă că ținta autoeducației noastre nu se reduce la actualizarea cât mai intensă a harului Sf. Taine a Hirotoniei, ci la desăvârșirea acestei actualizări prin *cuminecarea deasă și după vrednicie* cu Hristos cel euharistic.[1]

Iar la Hristosul euharistic ajungem numai prin Hristos cel răstignit. De aceea, în efortul său de-a se uni cu Domnul, preotul trebue să treacă mai întâi prin baia de lacrimi a sf. Taine a Spovedaniei. Căci ființa preotului trebue sfințită ca un altar sacru. Pregătit prin post, rugăciune, exercitare întru virtute, preotul se desbracă de omul cel vechiu și se îmbracă în omul cel nou, duhovnicesc, prin Spovedanie.

Curățit de păcat, preotul se străduește spre progresiva lui zidire sufletească, ceea ce se realizează prin efortul ascetic al rugăciunii. Iar pregătirea și auxiliarul rugăciunii este *meditația* care — ea însași o avântare progresivă a sufletului către Dumnezeu — mijlocește adâncirea adevărului creștin și determină hotărîrea preotului de a-și converti viața în lumina plinătății lui Hristos.[2]

Pe reculegerea și interiorizarea dobândită prin meditație se poate înălța inima preotului în *rugăciune* către Dumnezeu. Raportul viu dintre preot și Hristos se realizează prin rugăciune. Rugăciunea e calea sigură prin care preotul primește întreg darul și sprijinul dela Dumnezeu, *fără de care el nu poate fi preot.* Ea e aripa credinței, oglinda iubirii, pecetea virtuții, zăvorul păcatului, sămânța

---

[1] Cf. *Sârbu C.:* Tăria Apostolatului, p. 1.

[2] Vezi mai pe larg: *Sârbu C.,* Cum caută preotul pe Hristos, p. 2.

nădejdii și chezășia preoției vrednice. De aceea, *preotul trebue să fie prin excelență omul rugăciunii*, omul în convorbire intimă cu Dumnezeu. Rugăciunea trebue să fie hrana lui zilnică, sborul lui spre cer, munca și odihna lui. *Fără cucernicia ce i-o dă rugăciunea, preotul nu poate fi preot cu adevărat*. Drept aceea, să ne gândim cât de actuale sunt astăzi cuvintelele Domnului adresate odinioară sfinților Săi Apostoli: *„Priveghiați și vă rugați,* ca să nu intrați în ispită, căci duhul este osârduitor, iar trupul neputincios".[1]

Odată purificat și înălțat în felul arătat, preotul e vrednic a se uni mistic cu Domnul Hristos în sf. Taină a Euharistiei. Prin cuminecarea după vrednicie cu trupul și sângele Domnului, preotul participă haric și personal la viața tainică și intimă a lui Hristos. Căci harul euharistic îi transfigurează ființa la maximum, îndumnezeind-o și asimilând-o lui Hristos.

Iată realizată culmea autoeducației preotului, care a devenit acum cu adevărat un „alter Christus" și a ajuns la nivelul cerut de sf. Ioan Gură de Aur, când zice: „...preotul trebue să fie așa de curat, ca și cum ar locui în ceruri în mijlocul acelor puteri".[2]

Cât privește în sfârșit *viața morală* sau exercițiul întru *deprinderea virtuții*, trebue să spunem că: cu cât va fi preotul mai virtuos, cu atât purtarea chemării sale va fi mai vie și mai strălucită. De aceea, în toate împrejurările vieții, preotul trebue să se conformeze imperativului paulin: *„Intru toate arată-te pe tine ca pildă de fapte bune!"*[3]

Pentru a reliefa necesitatea îmbrăcării păstorului de suflete cu haina virtuții, mai spunem doar atât: Preotul trebue să stea totdeauna sub puterea adevărului pe care-l predică și să trăiască din el. Dacă preotul nu-i *profund identificat* cu adevărul pe care-l propovăduește, atunci predica lui nu convinge și nu captivează. Căci fără de pre-

---

[1] Mat. 26, 41.

[2] Despre preoție, cartea III, cap. IV, v. 175, p. 52. Despre rolul sf. Taine a Euharistiei în viața preotului, vezi mai pe larg în esseul nostru: Euharistie și Preoție. I. In „Telegraful Român", 25 VII 1943 p. 2.

[3] Tit 2, 7.

dica tăcută a vieţii preotului: trăirea pilduitoare după poruncile moralei creştine, predica vorbită nu aduce roade. Convingerea şi căldura pledoariei, elocinţa şi înţelepciunea argumentelor, nu rodesc decât scăldate în mediul unei înălţate personalităţi religios-morale a preotului. Căci predica trebue să fie neapărat străbătută de fiorul cald al duhului religios-moral al preotului. In cazul acesta, predica nu-i o formulă seacă, ci o evidenţă trăită, o dogmă verificată în adâncimile vieţii preotului. In cazul acesta, predica nu-i o formulă seacă, ci o evidenţă trăită, o dogmă verificată în adâncimile vieţii preotului.[1]

In concluzie finală, trebue să spunem cu toată convingerea, că numai printr'o atare autopastoraţie este posibilă o preoţime demnă de Cel ce este „preot în veac după rânduiala lui Melhisedec".[2]

[1] *Sârbu C.:* Preotul şi predica de efect. In rev. „Duh şi Adevăr", Iulie—Sept. 1947, p. 4.

[2] Evrei 5, 6.

FILOSOFIA ANTICĂ PEDAGOG SPRE HRISTOS[1]

de

Preot Dr. NICOLAE TERCHILĂ
Profesor la Academia teologică „Andreiană"

Concepția religioasă tradițională, care a fost un fruct al spiritului colectivist elen, începe să se clatine în fața unui puternic curent individualist pornit de Socrate, Plato și Aristotel și care devine stăpânitor începând cu veacul al III-lea î. Hr. Dărâmându-se vechia credință religioasă, se naște un gol în concepția de viață elină, pe care era chemată a-l umplea filosofia. Rolul ei, care până acum a fost curat idealist, teoretic, primește de acum încolo un caracter tot mai practic. Filosofia are acum menirea înaltă să dea răspuns la cele mai grele probleme ale vieții, cari după abandonarea concepției vechi de viață, rămân nerezolvate. Intrebarea în veci deschisă după originea și scopul vieții și al realității întregi încearcă omul să o rezolve singur, cu ajutorul rațiunii sale. Din această sforțare a spiritului omenesc în epoca eleno-romană se naște o serie de sisteme de cugetare ca stoicismul, epicureismul, eclecticismul, neoplatonismul, însă nici unul nu a putut stâmpăra setea omului după adevăr. Dar acestea au „pregătit calea Domnului" care apare pe pământ atunci când omul, căutând pe Dumnezeu numai cu puterea proprie rațională, se rătăcește total, ajunge în prăpastia morții, a haosului spiritual, din care-l mântuește harul.

STOICISMUL

Dintre concepțiile filosofice din epoca eleno-romană în locul prim amintim *Stoicismul*. Intemeietorul acestui sistem de cugetare a fost Zenon, un negustor din Cittion,

[1] Urmare dela p. 331.

în insula Cipru. Acesta şi-a pierdut toată averea prin scufundarea corăbiilor sale cu marfă. El însă în loc să-şi pună capăt zilelor, în loc să coboare şi el în fundul mării unde era comoara lui — căci lumea de atunci credea numai în comoară, numai în averea pământească — se mângăe, îşi întoarce privirea dela averea pământească la cea sufletească. Ajuns odată la această convingere, începe să convingă şi pe alţii şi înfiinţează o şcoală în o sală pestriţă numită „Stoa poikile", de aici numirea stoicismului, care devine un puternic curent filosofic. In stoicism aflăm elemente din monismul antesocratic, din idealismul şi individualismul socratic şi din entelehismul aristotelic. Toate aceste elemente se contopesc într'o *concepţie de viaţă cu un caracter vădit moral, în centrul căreia stă sufletul şi grija de suflet.* Stoicismul a fost o concepţie cu caracter practic în care puterea morală se împreunează cu o oarecare evlavie şi în forma aceasta serveşte ca cel mai valoros supliment al religiei devalorizate a poporului. Şi la stoici aflăm o mulţime de idei asemănătoare cu cele creştine.

In metafizica lor, stoicii fac deosebire între lumea materială, care este pasivă şi între o putere activă. *Toate puterile lumii izvorăsc din o putere primordială.* Aceasta este o suflare caldă, un foc dătător de viaţă şi totodată ea este şi înţelepciunea desăvârşită (Logos), spiritul sau providenţa, sau legea universului. Această fiinţă dumnezeească locuieşte la periferia lumii, învăluie sfera cosmică dar pătrunde şi cosmosul întreg şi lucrează pretutindenea ca o putere creatoare. Formarea lumii şi-au închipuit-o stoicii ca pe o transformare a focului primordial în o massă nebuloasă din care s'a desfăcut cele patru elemente: focul, aerul, apa şi pământul. Din aranjarea acestora, indicată de greutatea lor, s'a zidit lumea.

Dar precum a luat lumea naştere din Dumnezeu, aşa se va întoarce iarăşi la El la sfârşitul veacurilor. Atunci toată lumea va fi arsă cu foc. După acest foc mistuitor va urma o nouă formare a lumii. In această lume nouă vor stăpâni aceleaşi legi şi toate lucrurile vor fi iarăşi ca în lumea cea dintâi, până ce din nou va fi şi aceasta arsă cu foc. Această teorie a naşterii şi a nimicirii lumii prin foc,

care proces se va repeta până la infinit, este împrumutată dela filosoful Heraclit, întemeietorul teoriei focului. Teoria lui Heraclit au combinat-o Stoicii cu aceea a lui Pitagora, care învaţă despre veşnica revenire a lucrurilor. Fiind zeitatea Stoicilor legea cosmosului, întregul proces al lumii este determinat de legea cauzalităţii, inerentă firii. Şi fiind această zeitate totodată şi spiritul înţelepciunii, ea le întocmeşte toate în vederea unui scop anumit.

Judecând din punctul prim de vedere, procesul lumii decurge cu o necesitate fatală, iar din al doilea, toate curg în conformitate cu providenţa divină. Această din urmă învăţătură a primit o deosebită importanţă la stoici şi de aceea şi-au dat toată silinţa să argumenteze *credinţa lor în providenţa divină* prin ordinea minunată şi finalitatea existentă în univers.

Stoicismul susţinea că sufletul omenesc emanează din duhul divin cel de foc, care s'a coborît din eter în trupul oamenilor primi şi care dela părinţi trece asupra copiilor. Sufletul are o putere dominantă: raţiunea care locuieşte în inimă. El mai are şi cinci puteri subordonante; cele cinci simţuri; puterea de a zămisli şi de a vorbi. Sufletul se hrăneşte din sânge, cu toate acestea trăieşte şi după moartea trupului. Nu toate sufletele au viaţă dincolo de mormânt, ci numai acelea ale înţelepţilor. Viaţa de dincolo nu este eternă, ea durează numai până la sfârşitul lumii, când toate sufletele se contopesc din nou în zeitate. Sufletul omenesc este clădit după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu, pentru că legea divină se revelează în raţiunea omului ca lege morală, care-l conduce în lucrările sale. Simţul de datorinţe al omului este înăscut, ca şi raţiunea, şi nu depinde de bunul plac al omului, ci este înrădăcinat în înţelepciunea divină universală. *Reducerea legii morale la revelarea voinţei lui Dumnezeu în om* este de o mare importanţă pentru morala stoică.

Impotriva legii morale se ridică afectele, plăcerile, poftele trupeşti, cu cari omul are să poarte o luptă grea în viaţa pământească. Datoria omului — după cum învaţă morala stoică — nu mai este numai aceea de a le îmblânzi, de a le modera, ci mai mult, acestea trebuesc stârpite, supri-

mate total. Afectele sunt potrivnice firii omului, sunt nişte stări bolnăvicioase, neraţionale, de aceea o viaţă plină de virtute duce acela care poate trăi deplin eliberat de afecte. Acela care poate trăi în deplină armonie cu sine însuşi ascultând numai de legea raţiunii proprii şi nu se lasă perturbat de nimic, acela care trăeşte în deplină apatie (ataraxie), unul ca acesta trăieşte în plină virtute. Deoarece afectele se bazează pe judecată greşită, condiţia principală pentru suprimarea lor este cunoaşterea corectă a valorii adevărate a lucrurilor prin lumina legii morale raţionale. Om fericit este acela care în autodeterminarea sa poate păstra o deplină libertate internă. Virtutea nu este numai o parte sau o condiţie a bunului suprem, ci ea este însuşi bunul suprem, viaţa fericită. Esenţa ei este înţelepciunea practică, care se manifestă în tăria neclintită a voinţei. Cele patru virtuţi cardinale, ca şi la Plato, sunt: înţelepciunea, bărbăţia, înfrânarea şi dreptatea.

In morala practică a stoicilor putem deosebi două direcţii. Pe de o parte o tendinţă a individului spre o absolută neatârnare de cele externe în viaţa sa morală, pe de altă parte îndeplinirea datorinţelor cari se ivesc din raportul individului faţă de viaţa socială. Această din urmă tendinţă, seamănă cu ideia iubirii creştine faţă de aproapele, nu are însă curăţenia acesteia, pentru că în cazuri de coliziune rămâne precumpănitoare ideea preluată dela cinici: nemărginita libertate a individului. Pentru ca să-şi asigure deosebita neatârnare individuală, stoicii nu numai admit, ba chiar recomandă sinuciderea. In aceasta au văzut ei verificarea supremă a libertăţii morale, un argument pentru faptul că în faţa înţeleptului chiar şi viaţa aparţine lucrurilor indiferente, de cari se leapădă omul atunci când vrea să scape de loviturile sorţii.

Stoicii au recunoscut în principiu datoriile individului faţă de societate, al cărei membru este acesta. Instinctul social era considerat ca o însuşire esenţială a firii omeneşti. De aceea datoria înţeleptului este să asculte de acest instinct *practicând dreptatea şi iubirea* de *oameni*. Mult apreciată de ei era *amiciţia*, cinsteau foarte mult şi *viaţa familiară*. Dar influinţa egoismului cinic totuşi nu se poate

şterge pentru că, de pildă, un stoic prefera să se aleagă din copilul său un om de nimic, decât să se necăjască cu creşterea lui şi nu admiteau tânguirea pentru moartea soţiei, a copiilor sau a prietinilor.

Pentru viaţa de stat stoicii nu prezintă nici pe departe interesul pe care-l aflăm de pildă la Plato sau la Aristotel. In locul ideii naţionale, ei propagă cu mult entuziazm ideea cosmopolitismului, *fiindcă toţi oamenii sunt purtători ai scânteii divine, toţi sunt înrudiţi, ascultă de aceeaşi lege a înţelepciunii dumnezeeşti şi sunt cetăţeni ai aceleiaşi împărăţii divine.* Această idee a cosmopolitismului stoic ridică graniţele dintre statele naţionale şi se apropie foarte mult de ideea creştină a împărăţiei ceriurilor, dar rămâne mult inferioară faţă de aceasta. Invăţătura stoică, ce e drept, tinde spre nivelarea contrastelor între naţiuni, este însă lipsită de un scop mai înalt moral, care să unească popoarele într'o comunitate ideală.

Problema grea a sclaviei stoicii nu o rezolvă cu hotărîrea decisivă a creştinismului. Şcoala veche stoică în privinţa aceasta nu trece peste marginile legii vechi. Abia şcoala mai nouă cere un tratament uman faţă de sclavi, pentru că şi aceştia sunt oameni şi ca atare purtători ai scânteii divine. Stoicismul însă nu cere ştergerea sclaviei, aşa cum învaţă creştinismul.

Şcoala cea nouă a stoicismului de pe timpul imperiului roman, reprezentată de Marcu Aureliu, Seneca şi Epictet, propagă mai mult idei asemănătoare cu acelea ale creştinismului. Aşa aflăm aici *frumoasa idee a solidarităţii umane, ideea compătimirii suferinţelor deaproapelui,* o *apreciere pesimistă a puterilor proprii omeneşti* şi o *nădejde în ajutorul şi în providenţa divină.*

Indeosebi aprecierea pesimistă a propriilor puteri omeneşti şi dispreţuirea vieţii pământeşti, au un ecou surprinzător în imnele noastre de înmormântare, cum este de pildă: „cu adevărat deşertăciune sunt toate şi viaţa aceasta este umbră şi vis"... sau „ce este omul" şi altele cari ne îndeamnă să nu plângem pe cei morţi.

Izvorul răului şi al suferinţelor îl află Seneca în trup. Acesta este o temniţă pentru *suflet, care este chipul şi ase-*

mănarea lui Dumnezeu. De aceea sufletul tinde neîncetat spre Acela din care este rupt. Patimile şi poftele trupului formează grele obstacole pentru această tendinţă, şi sufletul trebuie să poarte o luptă grea împotriva lor. Cătuşele trupului apasă greu asupra sufletului, care prin filosofie, prin meditare caută să scape de această povară şi să se ridice către cel dumnezeesc, dintru care este zidit.

Dispreţuirea trupului este libertatea sufletului. Mare şi minunat lucru este sufletul omenesc. El este nemărginit; numai cu Dumnezeu ţine el contact. El tinde într'acolo, de unde este trimis şi unde-l aşteaptă odihna de veci. Viaţa pământească este numai un preludiu pentru viaţa cea adevărată, care este mai bună şi nesfârşită. Precum în pântecele maicii noastre ne-am pregătit pentru viaţa pământească, aşa ne pregătim în viaţa pământească, din copilărie până la bătrâneţe, pentru naşterea cea nouă. Un nou început, o nouă viaţă ne aşteaptă acolo. Ziua morţii, de care toţi ne temem, este ziua de naştere pentru vecinicie. De aceea încă aici pe pământ să căutăm neîncetat pe cel mai Inalt.

Pentru aceea scopul filosofiei este acela de-a îndruma sufletul spre ţinta înaltă pentru care este zidit, şi să-l apere de slăbiciunile şi patimile trupului. Filosofia este marele dascăl al înţelepciunii în viaţa practică. Ea deşteaptă pe oameni din somnul rătăcirii şi îi face atenţi la motivul tuturor suferinţelor, care este neputinţa sufletului. Prin aceasta îndeamnă lumea să-şi întoarcă privirea spre suflet şi să se îndrepteze. Recunoaşterea greşelii este începutul îndreptării, căci acela care nu-şi cunoaşte greşala nu poate dori îndreptarea. De aceea omul trebue să se cerceteze pe sine şi să-şi fie judecător aspru. Câtă vreme unul se află în păcate, nu şi le mărturiseşte. Câtă vreme doarme cineva, nu poate povesti visul său. De aceea mărturisirea este semnul deşteptării, semnul îndreptării. După părerea stoicilor, numai filosofia poate deştepta pe om din somnul cel de moarte.

Dar nu ajunge o simplă hotărîre de îndreptare, ci se cere o transformare radicală, o luptă neîncetată împotriva răului. Nu poţi zice niciodată că acum eşti drept şi bun, pentru că neîncetat ai ceva de îndreptat, de îmbunătăţit. In

luptă are să se întărească sufletul și să reziste ispitelor. Aruncă dela tine orice ar putea supăra inima ta, iar dacă nu se poate altfel smulge-o și pe aceasta. — *Iată aici foarte clar exprimată ideea creștină pe care o aflăm în cuvintele Mântuitorului: „Dacă te sminteşte mâna ta, tae-o și o aruncă dela tine“. — Calea pocăinței, condiția îndreptării, recunoașterea păcatului, precum reiese din cele mai sus spuse, deasemenea sunt preconizate în învățatura stoică.*

O altă idee prin care morala stoicilor se apropie și mai mult de cea creştină este *iubirea deaproapelui.* Scrierile lui Seneca sunt pline de astfel de îndemnuri. Aşa de pildă Seneca aseamănă — ca și sf. apostol Pavel — membrii societății omenești cu părțile constitutive ale organismului. Natura ne-a făcut pe toți înrudiți, pentru că toți suntem creați din aceeași materie, pentru același scop. Ea a sădit în noi iubire reciprocă și instinctul asocierii. Ea ne spune că este mai bine să înduri, decât să faci o nedreptate. La îndemnul ei întinde unul mâna de ajutor celuilalt. Numai prin binefacere și bună înțelegere poate exista viața omenească. Câtă vreme trăim între oameni, să fim oameni de omenie. Un suflet bun nu este altceva decât Dumnezeu care locuește în trup omenesc. Sufletul se coboară la fel în stăpân, în om eliberat sau în sclav. Din oricare colț al lumii te poți înălța către ceriuri. Ori unde am fi, să ne dăm silința ca să devenim asemănători lui Dumnezeu, cu cel slab să ne purtăm așa cum am dori să se poarte cel mai tare cu noi. Un sclav poate fi cu sufletul liber. Sclavii sunt oameni, membri mai inferiori în familie, prieteni. Ei sunt împreună cu noi sclavi când e vorba de stăpânirea sorții asupra noastră.

Precum vedem, ideea umanității face să dispară deosebirile sociale. Iar cunoscutul proverb al stoicilor: „ubi bene ibi patria“ reoglindește cosmopolitismul lor. Lumea întreagă este patria, iar stăpânitori și judecători sunt zeii. Cel ce ascultă de Dumnezeu este om liber.

Acest spirit religios transpiră din învățătura școalei tinere a stoicilor, care se deosebește mult de cea veche. Bunătatea voinții se apreciază din ce în ce mai mult față de forța brutală. Aderenții școalei se conving tot mai mult

că este mai folositoare bunătatea şi înţelepciunea lui Dumnezeu decât puterea proprie. Prin această moralizare a ideii de Dumnezeu, şi sentimentul religios primeşte un caracter mai profund ca mai înainte. Nu mai întreabă nimeni că este Dumnezeu, ci crede tot mai mult în providenţa divină, care toate le chiverniseşte spre binele nostru. Zeii nu mai sunt răutăcioşi şi mândri. Ei permit omului să se apropie de ei şi întind mână de ajutor aceluia care vrea să se înalţe către ei. Zeii se coboară la om, ba chiar intră la om. Niciun suflet nu este bun fără Dumnezeu. Seminţe divine sunt semănate în trupurile oamenilor. Dacă sunt îngrijite, aceste seminţe vor prinde rădăcini şi se vor desvolta după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu.

In haină streină aflăm aici îmbrăcată ideea creştină cuprinsă în parabola semănătorului. Aşa aflăm la ei o mulţime de idei creştine, cari însă mai mult sau mai puţin rămân acoperite cu vălul concepţiei păgâne, reuşind să stăpânească numai adevărul seminal=logosul spermaticos, Logosul desăvârşit fiind rezervat creştinătăţii.

Observăm din cele mai sus spuse cum învăţătura din vechea şcoală stoică se schimbă, leapădă tot mai mult haina veche a credinţei păgâne şi se purifică, se apropie din ce în ce de cea creştină. Concepţia stoicilor vechi are în centrul său ideea libertăţii interne, „ataraxia". Omul înţelept nu se lasă perturbat de nimic din lumea externă. Independenţa aceasta, care stă foarte aproape de încrederea oarbă în forţele proprii a păgânului, această libertate, de natură curat păgână, în şcoala nouă se împreunează cu un profund sentiment de atârnare de Dumnezeu, cu o deplină încredere în providenţa divină, cu conştiinţa unei legături personale, intime cu Dumnezeu, care este aproape de om, ba mai mult, care locueşte în fiecare om. Fundamentala problemă religioasă despre împreunarea libertăţii morale a omului cu atârnarea sa de Dumnezeu o înţeleg ei, dar nu o pot rezolva în mod satisfăcător. Aceasta le este imposibil pentru că le lipseşte harul activ. Libertatea credinciosului ei o înţeleg numai în forma ei negativă, ca o izolare a interiorului de orice tulburare externă. Nu se pot ridica până la forma pozitivă a libertăţii creştinismului, care constă

în jertfirea sa pentru un scop de o valoare absolută, jertfirea sa pentru realizarea bunului suprem în lume.

Filosofia stoică rămâne în marginile înguste ale naturii, rațiunea singură nu se poate ridica până la Dumnezeu, ea se rătăcește pe la lucrurile mărunte. Pe Cel Nemărginit mintea omenească nu-l poate cuprinde. Filosofia nu poate înlocui religia. Problemele mari ale vieții rămân pentru rațiune nerezolvate. Așa rămâne și stoicismul într'o resignare dezolantă în fața problemei răului în lume. El încă nu știa interpreta istoria ca pe un proces al realizării împărăției lui Dumnezeu în lume. De aceea evlavia lor era lipsită de entuziasmul moral al dragostei creștine, care în nizuința sa pentru ajungerea unui scop suprem divin, pierde sufletul propriu ca să-l afle pe cel adevărat, precum zice Mântuitorul: „Cel ce va afla sufletul său, pierde-l-va, iar cel ce-l va pierde pentru Mine îl va afla pe el". O sinteză adevărată a libertății morale cu sentimentul atârnării religioase o realizează numai creștinismul, dar stoicismul pregătește drumul spre această sinteză. (Urmează)

ROMÂNII ORTODOCŞI ÎN REVOLUŢIA RAKOCZIANĂ

— CAUZELE RELIGIOASE ALE PARTICIPĂRII LOR [1] —

de

Prof. Dr. LIVIU PATACHI

Cluj

Acţiunea de proselitism religios a Austriecilor, reacţiunea tot mai dârză a Românilor ortodocşi din Transilvania şi neînţelegerile lor cu uniţii în plină desfăşurare în timpul revoluţiei rakocziene, erau urmărite cu deosebită atenţie de Francisc Rákóczi şi colaboratorii săi principali, din două motive: pe de o parte voiau să le exploateze pentru izbânda cauzei lor supreme; [2] pe de altă parte problemele religioase din Transilvania, al cărei conducător voia să ajungă şi să rămână autorul revoluţiei dela 1703, [3] trebuiau soluţionate în concordanţă cu principiile sale politice şi religioase. [4]

Intre problemele religioase din Transilvania, unde existau patru religii, ortodoxia se aşeza în prima linie, datorită importanţei numerice, militare şi morale a Românilor ortodocşi, cari erau hotărîţi la orice jertfă pentru păstrarea şi apărarea credinţei lor strămoşeşti.

Pornind dela această realitate şi având în faţă, mereu, scopul suprem al revoluţiei ce se pregătea, unele personalităţi reprezentative ale Ungariei subjugată de Austrieci, cari vor colabora cu Francisc Rákóczi — mitropolitul de

[1] Urmare dela p. 337.

[2] II Rákóczi Ferencz emlékiratai, Pest 1886, publ. de Ráth K. şi Thaly K., pp. 5—6; reamintindu-şi de problemele politice, religioase şi de altă natură pe care principele a intenţionat să le rezolve prin şi după revoluţie, acesta mărturiseşte că: „scopul meu prim şi principal a fost eliberarea patriei mele de sub jugul străin".

[3] Ibid.

[4] Ibid.

Kallócsa, Szécsheny Pavel, Bercsény Nicolae, Szirmay Ştefan şi alţii — în timpul tratativelor cari au dus la pacea dela Carloviţ, au intrat în legătură şi cu Constantin Brâncoveanu, voievodul Munteniei, căruia i-au promis, pentru ca să obţină sprijinul lui pentru revoluţia pe care o pregăteau, că vor recunoaşte religia ortodoxă, deşi acestei recunoaşteri se vor opune categoric calvinii şi luteranii şi îi vor da concursul pentru întemeierea unui imperiu răsăritean în înţelegere cu ţarul Rusiei.[1]

In cursul procesului de înaltă trădare, intentat de Austrieci lui Francisc Rákóczi, acesta a fost acuzat că l-a preocupat ideea revoluţiei încă dela 1698, că de atunci a intrat în legături cu Constantin Brâncoveanu şi că a ştiut de tratativele pe care le-au început cu acest voievod colaboratorii săi.[2] Francisc Rákóczi a negat în cursul procesului, ca mai târziu, în autobiografia sa să recunoască că fiind trădat de Longueval,[3] a minţit pentru a salva viaţa sa şi a colaboratorilor săi.[4]

La anul 1707 Francisc Rákóczi, recunoscut principe al Transilvaniei de o dietă întrunită la Târgu-Mureş, a numit de episcop al românilor ortodocşi din Ardeal pe Ion Circa,[5] vechiu candidat pentru scaunul vlădicesc,[6] în locul lui Atanasie, care s'a refugiat cu imperialii la Sibiu.

La anul 1708, într'o scrisoare către stolnicul Constantin

---

[1] Lukinich Imre, II Rákóczi Ferencz fejedelem felségárulási perének története 1701, Budapest 1935, p. 24.

[2] Ibid., pp. 62, 64.

[3] Márki S., II Rákóczi Ferencz, Budapest 1907, I, pp. 169, 170, 173—174, 176; Le Longueval, francez din Belgia, a fost căpitan în armata austriacă. A făcut cunoştinţă cu Francisc Rákóczi şi a câştigat încrederea lui deplină. El trebuia să transmită corespondenţa lui Francisc Rákóczi către Ludovic al XIV-lea, regele Franţei, prin care Francisc Rákoczi şi colaboratorii săi politici cereau ajutor militar dela Ludovic împotriva Casei de Austria.

[4] II Rákóczi fejedelem önélestrajza, trad. după originalul latin de Domján Elek, Miskolcz 1903, p. 127.

[5] S. Reli, Biserica ortodoxă din Maramureş, Cernăuţi 1938, p. 113; numirea lui Ioan Circa a însemnat un succes deosebit al Românilor ortodocşi din Ardeal împotriva unirii.

[6] S. Dragomir, Ist. desrob. rel. a Românilor din Ardeal, Sibiu 1920, I, p. 74.

Cantacuzino,[1] care ca unchiu al lui Constantin Brâncoveanu, voievodul Munteniei, inrâurea politica lui externă,[2] trimisă de principele Francisc Rákóczi, acesta evidenția intențiile sale de ocrotire a bisericilor răsăritene din Transilvania, pe care, constată el, „Casa de Austria și-a pus în gând să le prigonească foarte ca pe niște pietre de smintelă a viitoarelor sale intenții răuvoitoare", iar pe conducătorii acestor biserici, inculți și necivilizați, să-i mențină în această stare, pentru a-i face de râs înaintea popoarelor.

Ocrotirea sa ar consta, după cum declară în scrisoare, din primenirea conducerii bisericești a Românilor ortodocși din Transilvania, pentru ca ea să poată îndeplini cu succes opera de educație sufletească a credincioșilor și să restabilească disciplina și moralitatea.

Dar ocrotirea sa nu poate deveni realitate fără neatârnarea celor două țări, Ungaria și Transilvania, pe care secole dearândul și balaurul otoman și vulturul austriac au voit să le înghită.

De aceea, acum când din mila lui Dumnezeu sunt alte vremuri, scrie principele, dela care se poate aștepta nu altă formă a robiei, ci înflorirea libertății, toți vecinii creștini cari prețuiesc piatra nestemată a libertății și doresc să se bucure de prețiosul ei conținut, trebue să participe efectiv la acțiunea intreprinsă de el pentru eliberarea celor două țări de sub stăpânirea austriacă.

Dela voievodul Munteniei, continuă principele, nu cere ajutor militar, fiindcă știe că din cauza împrejurărilor nu-i poate acorda; apoi nici nu vrea ca să se ducă cu prietenia până acolo încât să ceară ceva ce l-ar aduce în primejdie.

Intenția lui este numai ca să convingă pe stolnicul Cantacuzino de valoarea prieteniei dintre el și voievodul

[1] Arhivum Rakoczianum, II, pp. 207–210; Scrisoarea în limba latină, din 24 Martie 1708 a lui Francisc Rákóczi către Constantin Cantemir, stolnicul Munteniei. Scrisoarea a fost adresată stolnicului Constantin Cantacuzino. Afirmația aceasta este confirmată de cuprinsul scrisorii, vezi I. Lupaș, Răscoala țăranilor din Transilvania la anul 1784, Cluj 1934, p. 16; și de rolul de unchiu sfătuitor pe care îl avea stolnicul Cantacuzino pe lângă Constantin Brâncoveanu, nepotul său, vezi N. Iorga, Istoria Românilor, VI, București 1938, pp. 456—57.

[2] N. Iorga, Istoria Românilor, o. c., VI, ibid.

Munteniei, de necesitatea aderării bisericii orientale întru ajungerea scopului suprem ce urmăreşte şi de valoarea concursului ce-l aşteaptă dela voievodul Munteniei, pentru ca străduinţele ţarului Rusiei, care va trimite soli la el şi la Sârbi pentru o alianţă militară, să se poată concretiza.[1]

In scrisoarea amintită, principele, care din intenţiile sale binevoitoare, pe care, după declaraţia sa, le-a avut chiar dela începutul stăpânirii sale peste Transilvania, n'a realizat decât numirea lui Ion Circa de episcop al Românilor ortodocşi din Ardeal, n'a arătat principiul după care se va conduce în viitor, când va trebui să fixeze definitiv poziţia religiei ortodoxe faţă de religiile privilegiate din Transilvania, pe care doria să o stăpânească.

Nu s'a destăinuit lui Constantin Brâncoveanu, deşi îl privea ca pe „fratele său",[2] dar nu s'a pronunţat clar asupra intenţiilor sale nici înaintea conducătorilor religioşi ai Românilor ortodocşi din Transilvania, nu fiindcă i-ar fi lipsit principiul călăuzitor şi soluţiile cuvenite, ci pentru că cunoaşterea lor şi rezolvarea problemelor religioase ar fi nemulţumit adânc şi deopotrivă pe voievodul Ţării Româneşti — ocrotitorul statornic şi apărătorul vrednic al bisericii ortodoxe de dincolo de munţi — dela care aştepta servicii politice în împrejurări critice, şi pe Românii deveniţi curuţi în număr mare, cari înşelaţi în nădejdile lor drepte ar fi putut să-l părăsească în momente hotărîtoare pentru acţiunea sa politică.

In atitudinea aceasta de nesinceritate s'a menţinut noul „Craiu" în cursul revoluţiei.

Memoriile redactate în pribegie desvăluesc atât vederile religioase ale principelui, „catolicul zelos",[3] cât şi căile alese de el pentru a-l conduce la realizările plănuite.

---

[1] In punctul 5 al tratatului dela Varşovia, cu data de 4—15 Septemvrie 1707, încheiat de principele Francisc Rákóczi cu Petru cel Mare, acesta se obligă ca să facă tot ce-i stă în putinţă pentru a determina pe voievozii români ca să nu acorde ajutor împăratului (austriac) şi să nu primească în ţările lor pe răsvrătiţii împotriva principelui, dar să extrădeze cu toate bunurile lor pe aceia pe cari i-a luat până aci sub ocrotirea lor; Márki S., Nagy Péter Czár és II Rákóczi Ferencz szővetsége 1707-ben, Budapest 1913, p. 71.

[2] N. Iorga, o. c., p. 436.

[3] Saussure César, II Rákóczi Ferencz fejedelem udvari nemeseinek Tőrőkországi levelei 1730—1739 ből... in trad. maghiară din l. franceză de Thali K. Budapest 1909, p. 230.

— „Am convingerea, mărturiseşte principele pribeag, că dacă voiu ajunge în posesiunea paşnică a principatului meu ardelean, voiu avea atâta înrâurire la curtea viitorului rege maghiar, încât voiu putea curma atacurile îndreptate împotriva religiei ortodoxe și restabilindu-se cu timpul pacea şi armonia aş fi putut readuce prin mijloace blânde şi paşnice confesiunile divizate la adevărata unitate catolică".[1] Mărturisirile principelui din memoriile sale precizează şi idealul său religios şi condiţiile pentru concretizarea lui. Dintre aceste condiţii se reliefează una pe care Francisc Rákóczi o socotea de iniţială şi esenţială: restabilirea păcii şi armoniei între bisericile din Transilvania. De aceea, principele a desaprobat persecuţiile pentru credinţă, după cum mărturiseşte în autobiografia sa; „necatolicii sunt ca orbii, cari trebue luminaţi nu prigoniţi şi urîţi".[2]

Nu numai mărturisirile principelui evidenţiază nesinceritatea lui faţă de Românii ortodocşi, ci şi două fapte: invitarea lui, cuprinsă într'o scrisoare din 30 Aprilie 1707 şi adresată protopopilor români întruniţi la Alba-Iulia, de a renunţa la ocuparea cu forţa şi pentru ei a reşedinţei care aparţinea „statului catolic",[3] şi intenţia de a numi un episcop unit la Muncaciu,[4] intenţia aceluiaşi principe, care în acelaşi timp a aşezat în scaunul episcopesc dela Alba-Iulia pe ortodoxul Ion Circa, iar cu un an mai târziu se arăta dispus să treacă episcopia greco-catolică din Muncaciu sub jurisdicţia mitropoliei din Chiev, iar biserica ortodoxă română din Transilvania şi cea sârbească din Ungaria[5] să le aşeze sub ascultarea Sfântului Sinod rusesc,[6] pentru realizarea căruia s'a străduit Petru cel Mare, aliatul său.

[1] II Rákóczi Ferencz émlékiratai, o. c., pp. 5—6. Dar papalitatea care îndruma politica religioasă austriacă, a excomunicat la 1708 pe cei cari au luat parte la răscoala lui Francisc Rákóczi; Ciuhandu Gh., Românii din Câmpia Aradului de acum două veacuri. Arad 1940, p. 89; cf. Marczali H., Magyarország története, p. 551.

[2] II Rákóczi Ferencz önéletrajza, o. c., p. 181.

[3] S. Dragomir, o. c., pp. 74—75.

[4] N. Iorga, Istoria bisericii româneşti şi a vieţii religioase a Românilor, II. Vălenii de Munte 1909, p. 35.

[5] Márki S., Nagy Péter Czár és II Rákóczi Ferencz szövetsége 1707 ben, o. c., p. 51; prin Sârbii din Ungaria sudică principele înţelegea pe cei cari locuiau pe lângă Mureş, spre Arad şi Timişoara, pe cei dintre Tisa şi Dunăre, din partea de sus (judeţul Bács-Bodrog) şi pe cei dintre Sava şi Drava.

[6] Idem, II Rákóczi Ferencz, o. c. II, p. 408: „Gestul principelui ar fi adus împăcarea greco-ortodocşilor cu Ungurii".

Primul fapt a putut naşte nedumeriri în cercurile conducătoare ortodoxe ale Românilor din Transilvania; al doilea s'a consumat neobservat. Dar nici unul, nici altul n'a înstrăinat masa curuţilor ortodocşi de „Craiu", care a oprit prigonirile religioase.[1]

Stăpânit de gândul măreţ de a-şi elibera patria sa din „ghiarele vulturului austriac",[2] principele a căutat să câştige în vederea realizării idealului său toate religiile şi naţiile pentru a căror libertate a deslănţuit revoluţia şi a luptat fără încetare, deşi n'a putut face mărturisiri sincere, nici n'a putut intreprinde acţiuni în vederea realizării politicii sale religioase, căci prin ele ar fi înstrăinat naţii întregi sau părţi din ele şi le-ar fi slăbit avântul în conflictul cu un adversar care în luptele din Transilvania s'a dovedit superior.

Prin corespondenţa cu suveranii ortodocşi — voievodul Munteniei şi ţarul Rusiei[3] — cărora le-a arătat intenţiile sale binevoitoare faţă de ortodocşii din Transilvania şi Ungaria, principele a urmărit, pe lângă consolidarea raporturilor de bună vecinătate şi a sentimentelor de reală simpatie pentru cauza sa,[4] să păstreze nealterat ataşamentul Românilor ortodocşi, curuţi număroşi şi viteji, şi să câştige pentru aceeaşi cauză şi pe sârbii ortodocşi, dar partizani ai imperiului.[5]

---

[1] Mikó Emeric, Memoriu-Manuscript despre Români, ales Biserica lor, în limba maghiară, copia acestuia, Cluj 1898, p. 103—104. Revoluţia dela 1703 a întrerupt acţiunea de catolicizare, „Valahii" ne mai fiind siliţi să treacă la unire, *de care poporul s'a îngrozit şi se îngrozeşte până în vremea de acum* — a doua jumătate a secolului al 19-lea. Vezi prefaţa, p. VII — cf. Petru Bod, Brevis Valachorum Transilvaniam Incolentium Historiam 1764, copia acestuia după ms. original din Biblioteca Muzeului Ardelean Cluj, făcută la 1890, p. 273.

[2] Márki S., ibid., I, p. 251; în scrisoarea lui Francisc Rákóczi către Papă din 19 XI 1704.

[3] Ibid., p. 489.

[4] N. Iorga, Istoria Românilor, o. c, VI, p. 435; Constantin Brâncoveanu a avut faţă de Rákóczi Francisc o atitudine de prudenţă şi înainte şi după anul 1708, fiindcă n'a voit „să se compromită cu nouii „Curuţi", ca unul care cunoştea prea bine pe cei vechi". I. Lupaş, o. c. p. 14; Petru cel Mare, deşi a făcut promisiuni amăgitoare prin tratatul dela Varşovia (lui Francisc Rákóczi), prin reprezentantul său la Viena, a ţesut intrigi împotriva lui Rákóczi Francisc, care la *1710* a fost nevoit să treacă în Polonia.

[5] Márki S., ibid., Principele dorea, insistent, să înstrăineze pe Sârbi de imperiali şi să-i câştige pentru scopul său suprem revoluţionar prin intermediul lui Petru cel Mare, pe care credea că-l vor asculta din respect pentru numele lui strălucit şi din zelul faţă de aceeaşi religie; Idem, Nagy Péter Czár és II Rákóczi Ferencz, o. c. p. 51, 83—84.

Totuşi fidelitatea Românilor ortodocşi faţă de principe a început să slăbească, nu de pe urma atitudinii religioase a principelui, pe care massa mare a ţăranilor luptători nu a cunoscut-o, ci din motive sociale şi economice, descifrate de curuţii iobagi dintr'o măsură militară accesibilă puterii lor de înţelegere, luată de principe pentru a asigura realizarea idealului său politic.

Această măsură se referea la recrutarea din sânul nobilimii maghiare de comandanţi pricepuţi pentru regimente disciplinate şi bine instruite, cu cari principele spera să înfrângă armatele organizate austriece. Pentru atragerea acestei nobilimi,[1] de concursul căreia avea nevoie pentru realizarea scopului suprem, Francisc Rákóczi a luat măsuri potrivite dela începutul răscoalei, în desavantajul iobagilor,[2] curuţi număroşi în oastea sa.

Fidelitatea Românilor curuţi, care a slăbit de pe urma acestei măsuri, s'a risipit prin înnăbuşirea răsvrătirii şi prin tratatul de pace dela Satu-Mare din 1711, care a restabilit în Ungaria şi Transilvania situaţia internă şi externă anterioară revoluţiei şi a aplecat iarăşi trupul Românilor curuţi, istovit de atâtea lupte, peste glia pe care din nou o vor munci-o spre îmbuibarea şi desfătarea nobililor străini, nemiloşi şi mai număroşi după 1711.[3]

---

[1] Juhász-Kovács, A fejedelem II Rákóczi Ferencz, Budapest, 1939, p. 65; Rákóczi Francisc a căutat să atragă nobilimea — maghiară — de partea sa nu numai din motive militare, ci şi politice; fără participarea număroasă a nobilimii la revoluţie nu putea nicidecum să încadreze în concepţiile politice externe mişcarea cu caracter ţărănesc şi iobăgesc, apoi era şi greu să câştige pentru o astfel de mişcare simpatia şi ajutorul suveranilor străini: francez, polon, rus sau suedez.

[2] Acsády Ignácz, A magyar jobbágyság története, Budapest 1908, p. 268—269.

[3] Ciuhandu Gh. Românii din Câmpia Aradului de acum două veacuri, o. c., p. 88; sub stăpânirea austriacă, restabilită în Ungaria şi Ardeal, după înnăbuşirea revoluţiei rakocziene, numărul latifundiarilor unguri sau de altă naţionalitate a crescut, fiindcă stăpânitorii urmăreau consolidarea partidei imperiale printr'o nobilime catolică şi credincioasă Casei de Austria.

MIŞCAREA LITERARĂ

Ilarie Zăvideanul: VIAŢA LUI IISUS. Bucureşti, Ed. Bucur Ciobanul S. A. p. 172.

De câte ori mi se dă prilejul să citesc studii noui, care tratează despre viaţa lui Iisus, sunt pătruns de bucuria de a constata că omenirea a făcut un nou pas pe scara perfecţionării morale. Căci a scrie şi a medita la viaţa lui Iisus — cred — înseamnă o tendinţă de convingere asupra sfinţeniei ei, de caracterul ei divin uman, de a considera-o ca unicul ideal de clădire lăuntrică, pe care omul, prin poziţia sa de fiinţă spirituală, şi-l poate făuri, şi, ca atare, de-a lua hotărîrea să urmeze modelul de vieţuire indicat de Iisus Hristos.

Dacă în vremuri de pace înaintată apariţia unei astfel de opere înseamnă o mult simţită contribuţie la formarea omului lăuntric, apoi in epoci de desechilibrare internă şi externă a omului, însemnătatea ei este cu atât mai evidentă şi mai necesară.

Cauza care a determinat, de pildă, pe D. Fr. Strauss (Vie de Jésus, trad. Littré, Paris, 2 vol. 1889) de a adopta cu atâta uşurinţă teoria mitului cu privire la persoana Mântuitorului, iar pe Ernest Renan (în „Vie de Jésus", Paris, 1863) de a-l considera pe Iisus ca unul ce este lipsit de personalitate, lăsându-se uşor influinţat de ucenicii Săi, a fost abandonarea tradiţiei evanghelice şi privirea vieţii lui Iisus prin punctul propriu de vedere.

Ilarie Zăvideanul, în cele 172 pagini ale studiului său împărţit în trei capitole principale: Naşterea şi copilăria Mântuitorului, Minunile şi învăţătura Mântuitorului şi Patimile, moartea, învierea şi înălţarea la ceruri, ne înfăţişează viaţa lui Iisus — şi acesta este un merit al cărţii — păşind pe drumul tradiţiei evanghelice.

Numai în lumina tradiţiei evanghelice misterul se lămureşte, iar noi avem putinţa să înţelegem originalitatea şi complexul personalităţii lui Iisus, să ne explicăm cu mai multă uşurinţă opera săvârşită de dânsul şi succesul Bisericii Sale. Autorul cărţii şi-a dat perfect de bine seama „că înlăturând din istoria creştinismului pe Iisus al tradiţiei evanghelice, edificiul măreţ care dăinueşte de aproape două milenii, s'ar prăbuşi ca un castel de cărţi de joc" (Sterie Diamandi: Fiul lui Dumnezeu Fiul omului, Iisus Mântuitorul, p. 19).

Simplitatea expunerii, caracterul ei parafrazator exegetic şi înzestrarea ei cu 60 desene în text, care formează un bogat material didactic necesar catehaţilor, o recomandă tuturor acelora care se străduesc să-şi croiască felul de viaţă după modelul oferit de Mântuitorul nostru Iisus Hristos.

Preot AVRAM PETRIC

UN NOU MONUMENT CREŞTIN DIN POTAISSA (Turda). Ni-l face cunoscut dl *Kurt Horedt* în *Mitteilungen aus dem B. Brukenthalischen Museum*, XI, 1946, p. 11—14, după un desen făcut de parohul Guşteriţii *Ackner*, în Oct. 1847 în Turda.

Reprezintă în mijloc un cap bărbos, deasupra având în fiecare colţ câte o rozetă şi câte un delfin aşezat oblic, cu capul în jos. În colţul stâng de jos e o roată cu 8 spiţe, adică unirea'n cerc a unei cruci cu un monogram constantinian, din care semicercul lui P a căzut cu timpul. (O astfel de roată cu 8 spiţe ca simbol creştin s'a găsit şi pe un mormânt din Constanţa [v. *La Dobroudja*, Buc. 1938, tabela 43, fig. 76] şi multe'n Apus, mai ales din sec. V).

E posibil ca delfinii să fi fost comandaţi ca simboale creştine (în legătură cu ΙΧΘΥΣ) şi capul bărbos ca Hristos; aşezarea asimetrică, într'un colţ, a semnului decisiv creştin ☧ poate însă indica şi creştinizarea ulterioară, prin acest semn, a monumentului, cum s'a făcut şi la epitaful cu delfini din Ampelum (Zlatna), descris şi redat de dl prof. Daicoviciu în *Anuarul Inst. de Şt. Clasice*, Cluj II, 1936, p. 206, prin săparea ulterioară a crucii pe unul din delfini.

Deodată cu semnalarea acestui nou monument paleocreştin ardelean, harnicul arheolog dela muzeul Brukenthal aduce şi completări preţioase la ştirile despre *monumentul cu* ΙΧΘΥΣ *din Potaissa*, cel mai important monument al creştinismului daco-roman.

Acest monument le era cunoscut Saşilor încă dela mijlocul secolului XIX; la cunoştinţa Românilor însă ajunge abia prin cartea lui *Bunea: Încercare de Istoria Românilor până la 1382*, publicată de Ac. R. în 1912. *Pârvan*, în 1911, când publică — sub impulsul cursurilor din Văleni de Munte din verile precedente, care desbătuseră problema creştinării Românilor, eruditele sale *Contribuţii epigrafice la istoria creştinismului daco-roman* — de fapt şi istoria literară şi filologică a acestui creştinism — nu cunoscuse acest monument. Ca urmare a acestei omisiuni îl ignorează şi Jacques Zeiller în *Les origines chrétiennes dans les provinces danubiennes...*, Paris 1918.

Preotul profesor din Odorhei, azi consilier mitropolitan în Sibiu, *A. Nanu*, are meritul nepieritor de a fi preţuit la justa valoare acest monument, consacrându-i o temeinică monografie în 1926.

Peste 10 ani, când dl profesor *Daicoviciu* porni cu tăvălugul negaţiei împotriva tuturor pretinselor monumente creştine daco-romane dinainte de a. 271, monumentului cu ΙΧΘΥΣ nu-i putu face decât obstrucţie, contestându-i siguranţa provenienţei din Dacia (An. Inst. St. Cl., Cluj, II 1936: *Există monumente creştine din sec. II şi III în Dacia?)*. Sub influinţa acestui studiu critic e desconsiderat monumentul cu ΙΧΘΥΣ din Potaissa — ne vine să-l numim monumentul Nanu — şi'n splendidul studiu din istoria artei creştine, dar şi din istoria bisericii române, cuprinzând toate ştirile cunoscute până în 1940 despre monumentele paleocreştine ale strămoşilor noştri de pretutindeni: E.

Condurachi, *Monumenti cristiani nell'Illirico*, Buc. 1940, extras din Ephaemeris daco-romana, IX. In acelaş an, în cartea publicată în Cluj: *Problema continuităţii în Dacia*, p. 36 n. 2, dl prof. Daicoviciu proclama gema din Potaissa „un fals" (I. Barnea: *Contribuţii la studiul creştinismului în Dacia*, în Rev. Ist. R., Buc. 1943, 3, p. 36—8).

In volumul următor celui cu critica negativă, III (1936—40) al *Anuarului Inst. St. Cl.*, îi recunoaşte dl prof. Daicoviciu monumentului Nanu caracterul creştin şi-l datează din secolul al IV-lea (p. 234, n. 2, Horedt p. 13, n. 8).

Intre timp monumentul, crezut dispărut, fu regăsit ca păstrat în muzeul naţional din Budapesta, cu înregistrarea că provine din Dacia (L. Nagy: *Pannonia sacra*, în (Serédic): *Szent István, I*, Budapesta 1938, p. 99 şi n. 5 şi şi fig. 62, Horedt, p. 14). Era şi mai raţional să presupună şi înainte cercetătorii, că în colecţia din Grind, lângă Turda, a contelui Kemény, unde fusese descoperit, să fi ajuns din ruinele bogate în astfel de monumente, ale anticei Potaisse, din apropiere, decât din străinătate. Descoperirea caracterului creştin al monumentului Ackner e un argument în plus pentru acelaşi caracter şi aceeaşi provenienţă şi a monumentului Nanu. E probabil că se vor mai descoperi sau identifica drept creştine şi alte monumente din Potaissa şi din alte centre romane. (Studierea atentă a bogatei colecţii cuprinse în cartea lui Neigebaur cred că ar da multe rezultate ca al monumentului dela Biertan. Aşa de ex. la p. 216, nr. 217: O piatră având pe o parte un delfin, pe alta o viţă de vie într'un vas, monument provenit tot din ruinile Potaissei şi păstrat în muzeul din Aiud, ar putea fi creştin).

Dl Horedt, în comunicarea despre monumentul acknerian, recapitulează descoperirile de monumente creştine în Transilvania antică în următoarele: 1. Piatra cu delfini din Ampelum, amintită mai sus. 2. Piatra cu crucea sgâriată'n O din FILIO, din Cluj (Napoca), *An. Inst. St. Cl.*, Cluj II 1936, p. 204—6. 3. Inscripţia-suport de lampă, atârnată de monogramul creştin, a lui Zenoviu, din Biertan, Id. IV, 1943, p. 10—16. 4. Intaglio în onix, cu Bunul Păstor, corabia, porumbul, pomul vieţii, peştele şi inscripţia ΙΧΘΥΣ din Potaissa, Neigebaur, *Dacien*, Kronstadt, 1851, p. 217 şi *Szent István*, I, Budapesta 1938, p. 99, n. 5. 5—7. Trei opaiţe: Apulum (Alba-Iulia). *Dacia*, Buc. 1941, p. 507—11, Mercheaşa, *An. Inst. St. Cl.* Cluj 1943, p. 167 şi Dej, M. Roska: *Közlemények az erdélyi muz...* Kolozsvár 1944, (IV, 1—2) p. 89—91. 8. Piatra din Potaissa, desenată de Ackner. Toate de după 271. Mai putem adăuga, după Barnea (l. c.), ca al IX-lea, un monument bănăţean: inelul de aur cu nicolo decorat cu păun pe delfin, găsit în 1841 în Mehadia la săparea zidului înconjurător al bisericii ortodoxe şi confiscat de guvernul vienez. Datează din sec. III sau IV.

O piatră (onix) de inel (masiv, bronz aurit) decorată cu aceleaşi motive şi aceeaşi inscripţie ca monumentul Nanu, se păstrează în acelaşi loc cu acesta. S'a găsit la Carnuntum (Petronell) în Austria, fosta

Pannonia superior, ceea ce împreună cu alte monumente identice și contimporane cu cele ardelene, dar găsite în fostele Pannonii sau în Dobrogea, dovedește că aceeași cultură romană domnea în toate țările dunărene și după părăsirea lor de imperiu, ca un chiag spre formarea în toate a poporului român.

Prot. Dr. ȘTEFAN LUPȘA

✠

INTERNATIONALE KIRCHLICHE ZEITSCHRIFT. Colecțiile anilor XXXV (1945), XXXVI (1946) și XXXVII (1947), p. 184+256+272.

O revistă prețioasă, pe care am urmărit-o cu atențiune și cu osebit folos, ori de câte ori am putut.

Înființată în 1892, de Congresul internațional al vechilor catolici, dela Lucerna, până'n 1911 a apărut în limba franceză, sub titlul *Revue internationale de Théologie*. Organ științific al Bisericii autonome catolice (vechi), revista s'a pus dintru început în slujba mișcării creștine ecumenice. Deviza ei, așezată la loc vizibil pe coperta fiecărui fascicol, este cunoscuta sentință a lui Vincențiu de Lerin: *„Id teneamus, quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est"*.

Revista apare la Berna (Elveția), sub conducerea eminentului profesor universitar Dr. *Adolf Küry*, decanul Facultății de Teologie a vechilor catolici dela Universitatea din Berna și episcopul Bisericii catolice vechi din Elveția. Om de știință și de intensă trăire religioasă, creștin cu vederi largi și ecumenist declarat. Episcopul Dr. Adolf Küry se află în permanentă legătură cu Patriarhia ecumenică din Constantinopol (fapt mărturisit în colecția anului 1947 p. 196) și cu alți fruntași ai Ortodoxiei răsăritene.

După câte știm, nicio altă publicație periodică de pe continent nu informează creștinătatea apuseană atât de amplu și de obiectiv asupra vieții bisericești ortodoxe răsăritene, ca această revistă. In coloanele ei este nelipsită bogata cronică întitulată „Die orthodoxen Kirchen", întocmită pe temeiul unor isvoare documentare de mâna întâia și de proveniență felurită, de *Bertold Spuler*, profesor la Facultatea de Filosofie a Universității din München.

Din colecțiile ultimilor trei ani reținem, pe lângă amintita cronică a prof. B. Spuler, răsunătoarea cuvântare rostită de I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Ardealului la deschiderea adunării eparhiale din primăvara anului 1944, reprodusă în întregime (în versiunea germană), sub titlul „Pro Pace" (1945, p. 56—61). Remarcabil prin amploarea și căldura lui este articolul lui L. Sander, profesor la Institutul teologic ortodox rus din Paris, despre Părintele Sergiu Bulgakov (1946, p. 17—30), și studiul lui Nicolae Arseniev întitulat „Die Welt der russischen Heiligen und Starzen" (1946, p. 193—213). Desvoltarea teologiei britanice între anii 1939—1945 este expusă cu tineţe de cunoscător în articolul canonicului Alan Richardson din Durham (1946, p. 214—225). Părintele Prof. univ. Dr. Ștefan Țancov, cea mai reprezentativă personalitate a teologiei ortodoxe bulgare, a publicat un articol come-

morativ despre celebra mânăstire Rila, cu prilejul împlinirii unui mileniu dela întemeierea ei (1946, p. 243—246). Acelaşi învăţat profesor semnează un studiu de sinteză, dens şi bogat în învăţăminte, intitulat: „Aktuelle Probleme und Aufgaben der orthodoxen Theologie und Kirche" (1947, p. 65—83). Asupra sugestiilor aşternute aici de prof. Ţancov, vom reveni.

Mulţumitori pentru serviciile creştineşti şi frăţeşti pe cari le face Ortodoxiei răsăritene, nu putem încheia această sumară prezentare fără a aminti că revista diriguită de Episcopul Dr. Adolf Küry ne îndatorează în mod special prin regularitatea şi simpatia cu care se ocupă de realizările I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Ardealului, ca şi de apreciierile cu cari întâmpină tipăriturile noastre bisericeşti dela Sibiu — inclusiv „Revista Teologică" (vezi b. o. colecţia anului 1947, p. 244).

Dr. GRIGORIE T. MARCU

CRONICA

ALEGERI DE IERARHI. Marţi 18 Noemvrie a. c., s'a întrunit în Capitală congresul naţional-bisericesc. In lipsa I. P. Sf. Patriarh Nicodim, care era suferind de mai multă vreme, şedinţele acestui înalt for bisericesc au fost prezidate de I. P. Sf. Mitropolit *Nicolae* al Ardealului.

După verificarea mandatelor nouilor delegaţi, aleşi de adunările eparhiale întrunite în cursul acestui an, congresul naţional bisericesc — complectat cu membrii ortodocşi ai Adunării deputaţilor — s'a constituit în Marele Colegiu electoral chemat să întregească unele din scaunele vlădiceşti vacante.

Miercuri 19 Noemvrie a. c., P. Sf. Arhiereu *Iustinian* Marina Vasluianul a fost ales arhiepiscop al Iaşilor şi mitropolit al Moldovei.

Joi 20 Noemvrie a. c., I. P. C. Arhimandrit *Firmilian* Marin a fost ales arhiepiscop al Craiovei.

Vineri 21 Noemvrie a. c., Păr. prot. *Sebastian* Rusan a fost ales episcop al Maramurăşului.

In viitoarea sa sesiune, Marele Colegiu electoral va proceda la alegerea mitropolitului Bucovinei de Sud (Suceava) şi a episcopilor Romanului, Dunării de Jos (Galaţi) şi Râmnicului.

† PROT. STAVR. DR. SEBASTIAN STANCA s'a săvârşit din viaţă Duminecă 16 Noemvrie a. c., în vârstă de 69 ani. Cu el dispare unul dintre cei mai valoroşi membrii ai clerului ortodox ardelean.

Fiu al preotului Avram Stanca — cunoscut prin aprinsa sa dragoste de popor, pentru care a şi pătimit ocări şi temniţă din partea stăpânitorilor Ardealului de odinioară, şi ctitor de biserici, şapte la număr, în regiunea mineră a Văii Jiului — adormitul întru Domnul a studiat la liceul ortodox din Braşov, în institutul teologic-pedagogic „Andreian" din Sibiu şi la Universitatea din Budapesta.

Inzestrat cu remarcabile aptitudini literare, tânărul Sebastian Stanca face parte din gruparea celor doisprezece studenţi români din capitala Ungariei, cari în primăvara anului 1902 au întemeiat renumita revistă „Luceafărul".

Preot-paroh în Vulcan, iar apoi în Sebeş-Alba, în 1919 a colaborat la reînfiinţarea Episcopiei Vadului, Feleacului şi Clujului, alăturea de preoţii sibieni Nicolae Ivan, Pompeiu Moruşca şi Virgil Nistor, episcopii de mai târziu ai Clujului, Americei şi Caransebeşului.

In 1922 a fost orânduit consilier referent al secției bisericești a Episcopiei Clujului, funcțiune pe care a cinstit-o cu osebită pricepere și osârdie, ca întâiu sfetnic, sub răposatul episcop Nicolae Ivan și apoi sub P. Sf. Sa Nicolae Colan, până în toamna întunecată a anului 1940, când s'a așezat la Sibiu, ca atâția alți refugiați clujeni. De-aici, a dat o prețioasă mână de ajutor la organizarea Vicariatului ortodox român de Alba-Iulia.

Paralel cu îndeplinirea agendelor de consilier referent, și-a continuat deprinderile scriitoricești din tinerețe, desfășurând o bogată și variată activitate publicistică în „Renașterea" dela Cluj, în „Revista Teologică", în cadrele Institutului de Istorie națională de pe lângă Universitatea din Cluj — care i-a tipărit valoroasa monografie „Viața și activitatea Episcopului Vasile Moga" — și în lucrări tipărite pe cont propriu.

Rămășițele sale pământești, așezate în Catedrala noastră mitropolitană, au fost prohodite Marți 18 Noemvrie 1947 de P. Sf. Arhiereu-vicar Teodor Scorobeț, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi. Ostenelile de-o viață întreagă ale răposatului protopop-stavrofor Dr. Seb. Stanca au fost recapitulate după cuviință de P. Sf. Arhiereu-vicar Teodor, de consilierul referent Preot Pavel Șendrea, reprezentantul P. Sf. Episcop Nicolae Colan și al Eparhiei Clujului și de Păr. Prof. univ. Dr. Ioan Lupaș, membru al Academiei Române, care a vorbit în numele foștilor colegi ai defunctului.

„Revista Teologică" — căreia i-a rămas credincios până la moarte (vezi articolul „Poesia religioasă", apărut postum în fascicolul precedent, p. 298—309) — pierde în părintele Dr. Seb. Stanca un colaborator destoinic și devotat.

Dumnezeu să-l odihnească în curțile Sale!

*

ADUNAREA GENERALĂ A „ASTREI". Duminecă 30 Noemvrie a. c., la praznicul de pomenire a sf. Apostol Andreiu cel întâi chemat, după sf. Liturghie, s'au desfășurat în sala de festivități a Prefecturii județului Sibiu ședințele Adunării generale a Asociațiunii „Astra", în prezența dlui Prim-ministru Dr. Petru Groza, a dlui Ministru Subsecretar de Stat Prof. univ. Dr. C. Daicoviciu, a I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Ardealului și a P. Sf. Episcopi Dr. Nicolae Popoviciu al Orăzii și Dr. Ioan Suciu, administratorul apostolic al Mitropoliei unite a Blajului.

Președintele adunării, dl Dr. Gheorghe Preda, a rostit o amplă și însuflețită cuvântare de deschidere, în care a evocat vredniciile trecute ale „Astrei" și a accentuat asupra necesității urgente a armonizării activității ei viitoare cu spiritul nou care domină viața culturală și socială a poporului român.

După cuvântările de rigoare rostite de dl Prim-ministru Dr. Petru Groza, de I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Ardealului şi de P. Sf. Episcop D. Ioan Suciu, adunarea a ascultat rapoartele diferitelor comisiuni, dând legiuita descărcare vechiului comitet.

S'a procedat apoi la alegerea noului comitet central al „Astrei", în fruntea căruia a fost orânduit prin aclamaţii P. Sf. Episcop Dr. *Nicolae Popoviciu* al Orăzii.

P. Sf. Sa, ocupând fotoliul prezidenţial, a rostit următoarea cuvântare:

Domnule Vice preşedinte,
Domnule Primministru,
Inalt Prea Sfinţiţi Părinţi,
Onorată Adunare Generală,

Prin graiul autorizat al Domniilor Voastre „Astra", cea mai venerabilă instituţie culturală a Transilvaniei, mă cheamă, în acest ceas de răscruce şi de cumpănă, la cârma plină de mari răspunderi a destinelor ei. Intâmpinând această alegere cu mulţumiri recunoscătoare şi adânc simţite, dar şi cu o îngrijorare firească, izvorită din cunoaşterea numeroaselor şi serioaselor greutăţi ce-mi stau în cale, Vă fac făgăduinţa solemnă, că mă voiu strădui din toate puterile să merit încrederea ce mi-aţi anticipat şi să împlinesc nădejdile, pe care le-aţi legat de persoana mea.

Principiul călăuzitor al întregii mele activităţi, din noul şi vastul sector de muncă ce mi se deschide înainte, va fi cel indicat de Sf. Evanghelie: *Slujirea devotată până la jertfă*, pentru luminarea, pentru ridicarea şi fericirea poporului nostru, principiu pe care l-a exemplificat şi ilustrat dintru'nceput aşa de magistral întâiul preşedinte şi părinte al „Astrei" marele şi nemuritorul mitropolit Andrei, a cărui pomenire anuală făcută astăzi, coincide în chip aşa de minunat cu adunarea noastră generală.

Urmat şi ajutat de un mănunchiu de bărbaţi luminaţi şi buni Români el a chemat la viaţă, a ocrotit şi a îndrumat „Astra, cu tact şi înţelepciune, în faza dificilă şi nesigură a organizării şi consolidării ei, lăsându-ni-o moştenire nepreţuită şi citadelă culturală nebiruită, în cadrele unei vieţi de stat pe atunci străine şi vrăjmaşe, care prin toate orânduirile sale tindea la desfiinţarea noastră ca neam.

Programul a fost trasat dela'nceput atât de larg şi cu atâta putere de pătrundere a realităţilor dela noi încât, cu toată mulţimea transformărilor politice, sociale, sau de altă natură, ce au survenit ulterior, el şi-a păstrat până astăzi intactă actualitatea sa.

Obiectivele urmărite de activitatea „Astrei", şi care vizează ridicarea culturală şi bunăstarea materială a unui neam întreg, vlăguit până'n pragul istoriei sale moderne de iobăgie, n'au putut fi atinse decât parţial,cu toate jertfele şi eforturile pilduitoare ale vrednicilor

noştri înaintaşi. Şi aceasta pentru simplul motiv, că ascensiunea culturală a unui neam ca şi îmbunătăţirea reală a standardului său de viaţă este o lucrare atât de mare şi de complexă, o operă atât de cuprinzătoare şi de grea, încât angajează pentru veacuri întregi puterea de muncă, de perseverenţă şi de sacrificiu a neamului şi a elitelor sale spirituale.

Nouă, celor de astăzi, ne revine îndatorirea sfântă de a duce mai departe lucrul antecesorilor noştri, sporindu-l, prin realizarea unei etape noui cât mai rodnice şi plină de cât mai multă lumină. Păzind cu severitate şi integral principiile care au asigurat vreme de aproape nouă decenii munca eficientă, solidaritatea şi armonia dintre membrii acestui areopag al spiritualităţii româneşti să continuăm, într'o înfrăţire netulburată de nicio deosebire confesională, politică sau socială, truda noastră creatoare pe marele şantier al neamului.

Să îngrijim şi să cultivăm zi de zi limba, literatura şi cultura noastră specifică, sub toate aspectele ei, cu sentimentul de înfiorare şi de profundă veneraţie al celui ce slujeşte la dumnezeescul altar, căci ce altceva facem şi noi, prin aceasta, decât să pregătim marea şi neprihănita cuminecătură pe seama sufletului neamului — hrănindu-l şi crescându-l, întărindu-l şi pregătindu-l pentru o viaţă românească plenară.

Să organizăm pe temeiu de experienţă veche, şi cu colaborarea coordonată a tuturor celorlalţi factori competenţi ai vieţii de Stat, lupta ofensivă împotriva marilor plăgi, le-am putea numi aproape calamităţi naţionale, cum sunt: alcoolismul, tuberculoza, bolile sociale, mortalitatea infantilă, denatalitatea, subalimentaţia şi sărăcia, care storc puterea de viaţă a neamului, care risipesc şi nimicesc nebuneşte capitalul biologic al neamului. Fără înlăturarea prealabilă a acestora nu poate fi vorba de progres real şi nici de o viaţă naţională prosperă.

Să fim în cadrul democraţiei vestitorii convinşi şi perseverenţi ai dreptăţii şi ai armoniei sociale pentru toţi fiii oropsiţi ai neamului, fie că ei se găsesc în masa mare a ţăranilor sau muncitorilor, fie că ei se află în rândurile intelectualilor modeşti, căci aceştia constituesc marele şi inepuizabilul rezervoriu al energiilor naţionale, din care ţâşnesc şi prin care se înnoiesc mereu elitele şi elementele de desăvârşită conducere a Ţării.

Să topim ghiaţa egoismului şi a indiferentismului din sufletul tuturor acelora cari călcând în picioare marea realitate a interdependenţei în viaţa socială, stau izolaţi, trăind fără rosturi mai înalte, şi să-i aducem, cu folos, în marele circuit al vieţii culturale naţionale. Nicio energie nu este îngăduit să se risipească şi să se cheltuiască fără rost, atunci când lucrul ce aşteaptă să fie împlinit în interesul superior al colectivităţii este atât de imens.

Să imprimăm muncii noastre pecetea autentică a apostolatului, căci numai iubirea noastră până la jertfă, care stă la temelia acestuia, poate să aducă într'adevăr schimbarea la faţă, spre mai bine, a în-

tregei vieţi spirituale şi materiale a Ţării noastre. Lucrarea „Astrei" nu este un sport, nu este o improvizaţie, nu este lucru de Duminecă. ci o muncă chibzuită, sistematică şi de lungă durată, care zi de zi cere tuturor fără nicio excepţie, jertfă conştientă, jertfă concretă, jertfă constantă — atât morală, cât şi materială. Jertfa pentru cultură e jertfa pentru suflet, jertfa pentru suflet e dăinuirea glorioasă şi nemurirea neamului.

Nu ne îndoim că Guvernul Ţării, reprezentat aici prin Domnul Primministru Dr. Petru Groza şi Domnul Ministru Daicoviciu, va da Astrei, fără nicio rezervă, tot sprijinul său moral şi material, pentruca ea să-şi poată împlini de acum înainte cu şi mai mulţi sorţi de izbândă, marea ei misiune de culturalizare şi de succesivă desrobire spirituală a neamului nostru. Nu există în Ţară o altă instituţie similară şi cu o vechime atât de mare şi de strălucită, care să se fi dăruit cu mai mult idealism, cu mai multă abnegaţie şi cu rezultate mai palpabile, operei de ridicare a poporului nostru — operă care trebuie să constituie preocuparea principală şi constantă a oricărei conduceri de Stat — ca şi Astra transilvăneană.

„Astra" ridică din nou astăzi steagul, sub ale cărui cute scumpe şi-a cucerit răsunătoarele sale biruinţe culturale în trecut, chemând la luptă şi la muncă pe fiii neamului de pe întinsul Ţării; la luptă pentru lumină şi progres, la luptă pentru bunăstare şi mulţumire, la luptă pentru o Românie democratică, puternică şi fericită.

Ascultaţi-i glasul! Urmaţi-i îndemnul! Şi Dumnezeu, străbunii şi mai ales urmaşii ne vor binecuvânta opera şi memoria.

Noul comitet central al „Astrei" cuprinde, pe lângă fruntaşi ai intelectualităţii de dincoace de Carpaţi, număroşi muncitori şi plugari. precum şi două femei. Este un comitet cu adevărat reprezentativ, un comitet de muncă pentru ridicarea nivelului cultural al obştei.

Având asigurat sprijinul Guvernului, conducerea primenită a „Astrei" va putea să păşească fără preget la reînviorarea activităţii acestei instituţiuni, scoţând-o din starea de împietrire în care a fost ţinută atâta vreme.

E ceea cei dorim din tot sufletul, cu cele mai bune gânduri şi intenţii.

GR. T. M.

NOTE ŞI INFORMAŢII

*CONFERINŢELE de toamnă ale preoţimii din Arhiepiscopia ortodoxă română de Alba-Iulia şi Sibiu au stat sub semnul edu*caţiei de sine însuşi a preotului.

Subiectul — inspirat de I. P. Sf. nostru Mitropolit Nicolae — *lucrat în scris şi prezentat ca temă centrală a programului tuturor conferinţelor preoţeşti, a fost îmbrăţişat cu căldură de membrii clerului şi a dat prilej unor desbateri pe cât de ample şi de însufleţite, pe-atât de folositoare. Preoţimea noastră a înţeles încă odată că primenirea sufletească a vieţii obşteşti începe cu primenirea vieţii plenare a păstorului de suflete. E calea firească a oricărei înnoiri substanţiale, indicată de Mântuitorul Hristos. El n'a cerut oamenilor niciun efort de îmbunare a fiinţei şi a conduitei lor înainte de-a plini însuşi ceea ce le cerea. El şi-a pilduit constant propovăduirea cu propria-i viaţă. El rămâne în veac* modelul *păstorului bun care nu pune pe grumazul deaproapelui sarcini de care s'ar feri el însuşi.*

Educaţia de sine însuşi a preotului, *în intenţia Chiriarhului nostru, nu trebue considerată ca o preocupare ocazională, legată de sorocul conferinţelor preoţeşti din toamna aceasta. Ea trebue să ne preocupe în permanenţă, pe fiecare din noi. Problema nu se epuizează prin întocmirea unui referat, oricât de îngrijit ar fi el, nici prin discuţiile cari urmează citirii acestuia. Ea se prelungeşte dealungul întregei păstoriri, durând cât durează aceasta. Ea înglobează, printre multe alte, practica zilnică a rugăciunii personale, examinarea conştiinţei răspunderii preoţeşti prin meditaţie şi ascuţirea simţului de răspundere preoţească prin prezenţa activă în mijlocul poporului dreptcredincios, pe care-l călăuzeşti cu purtarea ta creştinească cel puţin tot atâta cât o faci prin cuvântul rostit sau scris în tipăriturile duhovniceşti ce i le îmbii fără preget şi fără să osteneşti vreodată.*

De luminile acestei slove înduhovnicite ai nevoie în primul rând tu, frate preote. Ce cărţi şi ce publicaţii ai la 'ndemână? Cât citeşti şi cum te laşi ajutat de ele în strădania de-a creşte mereu către statura „bărbatului desăvârşit", care este icoana lui Hristos pe pământ?

Ia aminte la cuvântul care zice: „Doftore, vindecă-te pe tine însuţi" (Luca 4, 23). Şi educă-te aşa fel încât nimeni să nu ţi-l poată asvârli în obraz cu gând de ocară!

❀

FAMILIA răposatului protopop stavrofor Dr. Seb. Stanca a donat Academiei teologice „Andreiane" din Sibiu **225** cărţi de cuprins religios.

❀

BIBLIA rămâne ceea ce a fost totdeauna: Cartea cărţilor. Ultimele date ale societăţilor cari se îndeletnicesc cu editarea şi răspândirea Bibliei, prezintă cifre impresionante: sfânta carte se tipăreşte în milioane de exemplare şi se răspândeşte cu tona. Cererea de Biblii, după războiul recent, s'a dovedit a fi mai mare ca oricând.

„CE reprezintă Biblia pentru clerici?" Iată o întrebare care se aude ades, primind de fiecare dată răspunsuri cari de cari mai frumoase.

Cel pe care-l dă G. Brillet, în revista „La Vie Intellectuelle" (an. XIII, 1945 nr. 4, p. 7), sună aşa: Pentru clerici, Biblia e *Cartea* însaşi, în cea mai înaltă accepţiune a cuvântului. Slova ei de Dumnezeu inspirată, trebue să picure zi de zi de pe buzele preotului. Dacă se roagă, acesta *o recitează;* dacă vorbeşte, *o comentează;* dacă acţionează, *o realizează.*

Frumos, nu?

Mai mult decât atât!

PATRIARHIA ortodoxă rusească a editat o lucrare intitulată *„Patriarhul Serghie, testamentul său spiritual"*, care aruncă o lumină vie asupra defunctului înaintestătător al Bisericii surori din URSS, ca şi asupra stării ei actuale şi a menirii ce-i revine acesteia în viitor.

Ieşit „din cea mai bună tradiţie rusească", patriarhul Serghie n'a fost niciodată „un reacţionar legat de trecut numai pentru că e trecut", ci s'a dovedit mereu favorabil pentru „ceea ce-i rezonabil în lucrurile noui".

Biserica URSS, „separată dar nu îndepărtată de Stat", are latitudinea „de a aplica comandamentele Domnului nostru Iisus Hristos în viaţa practică". Convinsă că nu-i departe ceasul „în care lumina creştinismului care luminează Orientul ortodox va l u m i n a Occidentul", opunând „principiului individualist al acestuia principiul unei unităţi mai strânse", Biserica ortodoxă rusească înţelege „să cultive şi să înnobileze darurile şi geniul specific al poporului rus". Forţă de progres, ea sprijineşte din toate puterile pacea popoarelor.

PARTICIPÂND la Conferinţa celor patru mari, care a avut loc la Moscova, dl André Pierre notează în două hebdomadare parisiene următoarele constatări şi impresii asupra vieţii religioase din URSS: „Serviciile divine lasă o impresie durabilă. Stăpâneşte acolo o neobicinuită dispoziţie spre rugăciune. Oamenii s'au adunat pentru a mărturisi entuziast credinţa lor şi pentru a da expresie legăturii lor cu credinţa părinţilor. Nimeni nu se ruşinează să-şi manifesteze public sentimentele sale religioase". Biserica câştigă în felul acesta influinţă şi asupra tineretului. Bucuroasă de mişcarea ecumenică a Bisericilor creştine, ortodoxia rusească sprijineşte strădaniile de unire ale acestei mişcări.

IATĂ câteva date cari arată bunele raporturi dintre Biserica ortodoxă rusească și Statul sovietic:

La 22 August 1945, Guvernul sovietic, prin ministrul Cultelor dl Gheorghe Gheorghievici Karpov, a dat o deciziune prin care recunoaște Bisericii ortodoxe ruse calitatea și drepturile de „instituție publică". Autoritățile de Stat au fost îndrumate, prin aceeași deciziune, să satisfacă în condițiunile cele mai avantajoase necesitățile materiale ale Bisericii, înlesnindu-i procurarea de materiale de construcție, odăjdii, obiecte liturgice, ș. a., toate la prețuri extrem de reduse.

Mulțumită concursului autorităților, numărul bisericilor restaurate și redate cultului crește pe zi ce trece, în vreme ce se construesc noui lăcașuri de închinăciune, ca biserica orașului industrial Magnitogorsk din Urali, ș. a.

După datele comunicate de ministerul Cultelor din URSS, numărul bisericilor în funcțiune, pe dieceze, este următorul: Moscova 278, Stalingrad 60, Iaroslavl 210, Odesa 600, Vinița 839 și Kursk 250. In înțelegere cu autoritățile de Stat, Biserica a luat în grija ei pe răniții și orfanii războiului de apărare a Patriei sovietice, participând efectiv la opera de reconstrucție.

PREGĂTIREA viitorilor preoți ai Bisericii ortodoxe ruse este asigurată de 3 Academii teologice și 12 Seminarii diecezane.

Pentru a face față nevoilor de sporire a cadrelor clericale, au fost instituite cursuri pastorale la Odesa (începând din 15 Iunie 1945) și Leningrad (începând din 22 Noemvrie 1945).

IN fruntea celor ce se străduesc să îmbogățească literatura teologică ortodoxă rusă cu lucrări de valoare se află I. P. Sf. Mitropolit Grigorie al Leningradului, al cărui chip îmbunat de-o intensă trăire religioasă l-am văzut cu prilejul vizitei I. P. Sf. Patriarh Alexei în țara noastră.

I. P. Sf. Sa a anunțat apropiata apariție a mai multor cărți teologice, cari vor purta următoarele titluri: *Inainte de Hristos* (despre Vechiul Testament), *Simbolul ortodox al adevărului* (probleme teologice și filosofice), *Creștinismul și teoria evoluției*, *Dreptul bisericesc* și șase volume de *predici*.

ESTE admisibilă revizuirea *textului* rugăciunii „Tatăl nostru"? Cuviința creștinească răspunde prompt: Nu este admisibilă nici măcar *formularea* unei astfel de întrebări.

Și totuși, dacă ar fi să dăm crezare unei notițe apărută într'un ziar de sărbători, faptul este consumat gata, prin deciziunea actualului episcop al Romei, Papa Pius XII. Dar să povestim împrejurările în cari s'a ajuns la efectuarea acestei surprinzătoare operații.

Misionari papistași cari activează în regiunile ghețurilor eterne, s'au plâns Vaticanului că nu-i pot face pe Eschimo[illegible] oricât s'ar căzni, să priceapă cererea a patra din Rugăciunea dom-

nească: „Pâinea noastră cea de toate zilele dă-ne o nouă astăzi". Aceasta, din simplul motiv că cea mai mare parte dintre Eschimoşi n'au văzut nicicând pâine, decum să mai şi mânce, alimentul lor de bază fiind peştele şi grăsimea de focă. La'nceput, aceştia au crezut că pâinea e mană cerească. Dar dacă-i „cerească", de ce avem nevoe de ea zi de zi?

De-aici, propunerea de-a se modifica termenul respectiv al Rugăciunii domneşti, eschimoşizându-l în... peşte. Propunerea a fost acceptată şi — aşa se spune — o Bulă papală a dat deslegare Eschimoşilor papistaşi să facă uz de modificarea amintită.

Faptul acesta iese din comun. Dar nu caracterul său de excepţie ne face să-l socotim inadmisibil, ci alte considerente.

In primul rând, nu ne putem închipui ca Eschimoşii să fie atât de mărginiţi încât să nu priceapă că Domnul şi Mântuitorul nostru Iisus Hristos când a zis „pâine", a înţeles hrana cea de toate zilele. Nutremântul de bază în Palestina veacului I al erei noastre era pâinea. In alte regiuni ale pământului putea să fie — poate să fie — alt aliment. Inlocuirea unui termen cu altul este permisă, este utilă şi necesară chiar, *în exegeză*, din considerente interpretative, ermineutice. In *text* însă, sub niciun motiv. Cu atât mai vârtos când textul aparţine Mântuitorului. Versiunea originală trebue să rămână nealterată în orice împrejurări. In cazul de faţă, şi din motivul că formularea tradiţională are girul ştiinţei criticei textuale a Sfintei Scripturi.

Oricât de greu ne vine să credem că papalitatea s'a putut deda la un astfel de act, e posibil totuşi s'o fi făcut. N'ar fi primul abuz de putere eclesiastică al unei instituţii cu pretenţii potrivnice spiritului genuin al creştinătăţii.

❀

„MISS Beth Brown a deschis la New-York, în bulevardul Amsterdam, un hotel pentru câini".

E o notiţă reprodusă dintr'un ziar românesc. Preocuparea pe care o vădeşte Miss Beth este interesantă, ca toate extravaganţele americane. Dar, oare, dincolo de Atlantic nu mai sunt năpăstuiţi cari n'au unde să-şi plece capul? E greu de crezut. Unora ca aceştia nu le va veni deloc la'ndemână duioasa purtare de grije pentru confortul javrelor de soiu, pe care o vădeşte Miss Beth Brown.

GR. T. M.

SUMARUL

„Revistei Teologice" pe anul XXXVII, 1947

III. **Mişcarea literară**

V. Cronică

V. Note şi Informaţii

REVISTA TEOLOGICA

ORGAN PENTRU ŞTIINŢA ŞI VIAŢA BISERICEASCĂ ÎNTEMEIAT ÎN 1907

APARE LUNAR

SUB PATRONAJUL I. P. SF. MITROPOLIT **NICOLAE** AL ARDEALULUI

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:

ACADEMIA TEOLOGICĂ „ANDREIANĂ", SIBIU, STR. MITROPOLIEI 24—28

ABONAMENTUL PE UN AN: **450** Lei

Pentru studenţii în Teologie: **360** Lei

Inscrisă în Registrul special al Tribunalului Sibiu sub nr. 1—1938

Autorizaţia Cenzurii Militare a Presei nr. 2417—1944

Autorizaţia Ministerului Informaţiilor (Direcţiunea Presei) nr. 845—10 Dec. 1947

ÎN ACEST NUMĂR:

Ordinea articolelor e determinată numai de consideraţiuni tehnice

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază

TIPARUL TIPOGRAFIEI ARHIDIECEZANE

BIBLIOGRAFIE

† Nicolae, arhiepiscop şi mitropolit: BISERICA ŞI VIAŢA. Sibiu 1946

† Nicolae, Episcopul Clujului: Noul Testament. Ediţia II. Cluj 1945
— Hristos şi viaţa omenească (traducere). Sibiu 1946
— In legături. Cluj 1946

Biserica şi problemele vremii, de Profesorii Academiei teologice „Andreiane" Sibiu 1947

Branişte Ene Diacon: Explicarea Sfintei Liturghii după Nicolae Cabasila. Bucureşti 1943

Cabasilas Nicolae: Despre viaţa în Hristos. Trad. de Dr. T. Bodogae. Sibiu 1946

Călugăr D. Preot: „Fericiţi sunt...," (Bibl. „Veniţi la Hristos" nr. 26). Sibiu 1947

Chirilă Traian: Reuniunea culturală naţională a meseriaşilor români din Sibiu la optzeci de ani. Sibiu 1947

Çoman G. Ioan Preot Prof. univ.: Originea şi sensul înţelepciunii. Bucureşti 1946.

Coman Vasile Dr. Preot: Cartea în slujba păstoririi creştine (Bibl. Bunului Păstor nr. 26). Sibiu 1947

Felea V. Ilarion Dr. Prof.: Sfintele Taine. Sibiu 1947

Marcu T. Grigorie Dr. Diacon: O ştiinţă nouă: Istoria vremurilor neotestamentare. Sibiu 1946
— Epistola sf Apostol Pavel către Tit. Introducere, text şi comentar. Sibiu 1947

Mladin Nicolae Dr. Ierod.: Lumină din Lumină. Sibiu 1947.
— Prin sbuciumul vremii. Predici (Biblioteca Bunului Păstor nr. 25). Sibiu 1947

Moisescu Iustin Dr Prof. univ: Activitatea sfântului Apostol Pavel în Atena. Iaşi 1946

Nicolaescu I. N. Dr. Diacon Prof. univ.: Sensul vieţii sociale după Noul Testament. Bucureşti 1946

Rezuş Petru Dr. Prof.: Introducere în Teologia dogmatică. Caransebeş 1946

Sârbu Corneliu Dr. Preot: Misionarismul laic în lupta antisectară. Sibiu 1945
— Originea şi răspândirea sectarismului. Cauzele apariţiei şi expansiunii mişcării sectare. Sibiu 1945

Sf. Grigorie de Nissa: Viaţa sfintei Macrina. Trad. de T. Bodogae. Sibiu 1947.

Vasilescu Emilian: Valoarea argumentelor raţionale pentru dovedirea existenţei lui Dumnezeu. Sibiu 194[illegible]

Vintilescu Petre Dr. Preot Prof. univ.: Insemnări pentru o nouă ediţie a Liturghierului. Bucureşti 1947

Vlăduceanu V. Dr. Prot.: Mânăstiri Bănăţene. Timişoara 1947.